

Odborná komise pro otázky
elektronického zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací
Asociace knihoven vysokých škol České republiky

Metody citování literatury a strukturování bibliografických záznamů podle mezinárodních norem ISO 690 a ISO 690-2

Metodický materiál pro autory vysokoškolských kvalifikačních prací

Verze 2.0, aktualizovaná a rozšířená

Zpracovala

[Eva BRATKOVÁ](#)

Eva.Bratkova@ff.cuni.cz

Praha

2008-12-22

CITACE tohoto metodického materiálu:

BRATKOVÁ, Eva. (zprac.). *Metody citování literatury a strukturování bibliografických záznamů podle mezinárodních norem ISO 690 a ISO 690-2 : metodický materiál pro autory vysokoškolských kvalifikačních prací* [online]. Verze 2.0, aktualiz. a rozšíř. Praha : Odborná komise pro otázky elektronického zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací, Asociace knihoven vysokých škol ČR, 2008-12-22 [2008-12-30]. 60 s. (PDF). Dostupný z WWW: <<http://www.evskp.cz/SD/4c.pdf>>.

Tato verze metodického materiálu byla připravena v rámci centralizovaného rozvojového projektu MŠMT C1/2008 „Národní registr VŠKP a úložiště závěrečných prací se službou na odhalování plagiátů“.

© Eva Bratková, 2008–

© Odborná komise pro otázky elektronického zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací Asociace knihoven vysokých škol ČR, 2008

Všechna práva vyhrazena podle Zákona o právu autorském č. 121/2000 Sb. a novely Zákona o právu autorském č. 216/2006 Sb. Text je určen pouze pro osobní potřebu uživatele a není možné ho jakoukoliv formou dále rozšiřovat, vystavovat na internetu apod. bez svolení autorky a Odborné komise E-VŠKP.

OBSAH

1 ÚVOD	5
2 CITACE A METODY CITOVÁNÍ LITERATURY	7
2.1 Citování pomocí prvního údaje záznamu a data vydání	7
2.2 Citování pomocí průběžných poznámek	9
2.3 Citování pomocí číselných odkazů	12
3 STRUKTUROVÁNÍ BIBLIOGRAFICKÝCH ZÁZNAMŮ	13
3.1 Bibliografické záznamy tradičních dokumentů	13
3.1.1 Tištěné publikace monografické úrovně	13
3.1.2 [Nesamostatné] části tištěných publikací monografické úrovně	17
3.1.3 [Samostatné] příspěvky v tištěných publikacích monografické úrovně	18
3.1.4 Tištěné seriálové publikace (časopisy, noviny aj.)	20
3.1.5 Články v tištěných seriálových publikacích (časopisech, novinách aj.)	21
3.1.6 Patentové dokumenty	23
3.2 Bibliografické záznamy elektronických dokumentů	25
3.2.1 Elektronické monografie, sídla WWW, databáze a počítačové programy	25
3.2.2 [Nesamostatné] části elektronických monografií, WWW sídel, databází a počítačových programů	27
3.2.3 [Samostatné] příspěvky do elektronických monografií, webových sídel, databází a počítačových programů	28
3.2.4 Elektronické seriálové publikace (časopisy, noviny, edice aj.)	29
3.2.5 Články v elektronických seriálech (časopisech, novinách aj.)	30
3.2.6 Systémy elektronických konferencí, diskusních listů aj.	32
3.2.7 Jednotlivé elektronické zprávy z elektronických konferencí, diskusních listů aj.	32
3.3 Bibliografické záznamy dalších typů dokumentů (nezahrnutých do ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2)	33
3.3.1 Vysokoškolské kvalifikační práce	34
3.3.2 Výzkumné a technické zprávy	35
3.3.3 Technické normy a jiné standardy	37
3.3.4 Vybrané legislativní dokumenty	38
4 ZÁKLADNÍ PRAVIDLA TVORBY BIBLIOGRAFICKÝCH ZÁZNAMŮ A JEJICH SEZNAMŮ	41
4.1 Zdroje informací pro tvorbu záznamů	41
4.2 Obecná pravidla	41
4.2.1 Transliterace	41
4.2.2 Zkratky a psaní velkých písmen	42
4.2.3 Interpunkce	43
4.2.4 Jazyk bibliografických záznamů	43
4.2.5 Druh písma	44
4.2.6 Dodatky a opravy	44
4.3 Specifikace bibliografických údajů	44
4.3.1 Primární odpovědnost k dokumentu	44
4.3.2 Názvy dokumentů	48

4.3.3	Druh nosiče elektronických dokumentů.....	49
4.3.4	Podřízená odpovědnost k dokumentu	49
4.3.5	Vydání dokumentu	50
4.3.6	Označování svazků a sešitů u seriálových publikací (časopisů a novin)	50
4.3.7	Nakladatelské / vydavatelské údaje.....	51
4.3.8	Rozsah dokumentů	53
4.3.9	Edice.....	53
4.3.10	Poznámky.....	54
4.3.11	Standardní čísla dokumentů	56
4.3.12	Části a příspěvky do monografických nebo seriálových publikací	56
4.4	Seznamy bibliografických záznamů	57
	POUŽITÉ STANDARDY A JINÁ DOPORUČENÍ.....	58
	DOPORUČENÉ ZDROJE AUTORITNÍCH DAT.....	59

1 Úvod

Aktualizovaná a značně rozšířená verze (2.0) tohoto metodického materiálu je připravena pro potřeby autorů vysokoškolských kvalifikačních prací (bakalářských, diplomových, rigorózních, disertačních a habilitačních), popřípadě i prací jiných. Zahrnuje metody citování literatury a jiných informačních zdrojů a také metodiku strukturování bibliografických záznamů pro seznamy použité literatury včetně podrobných pravidel popisu vybraných typů dokumentů. Bibliografické záznamy reprezentují tradiční i elektronické dokumenty monografické, seriálové i analytické úrovně. Struktury záznamů jsou připraveny podle mezinárodních norem **ISO 690:1987 a ISO 690-2:1997**. Obě mezinárodní normy vyšly také v českých překladech: **ČSN ISO 690:1987** vyšla v roce 1996 a **ČSN ISO 690-2:1997** vyšla v roce 2000. Citace obou mezinárodních norem, ale i norem jiných, jsou v textu tohoto materiálu uváděny pod jejich označením, číslem a datem vydání originálu (viz příklady v části 3.3.3). Seznam záznamů všech odkazovaných norem je na konci metodického materiálu (s. 58-59) – jde o aktuální vydání všech norem (originálních i jejich českých překladů) a také jedné normy připravované.

Text příručky je rozdělen, kromě této úvodní kapitoly (kap. 1), do dalších tří kapitol (2-4). Druhá kapitola popisuje stručným způsobem **tři základní metody (styly) citování** literatury, tak jak je ustanovuje norma ČSN ISO 690:1987 [čl. 9]. Text této kapitoly obsahuje názorné ukázky citování (jsou výrazně orámované). Kapitola třetí představuje **struktury bibliografických záznamů jednotlivých druhů či typů dokumentů**, a to ve třech podkapitolách. V podkapitole 3.1 jsou zařazeny záznamy tradičních dokumentů včetně dokumentů, které se mohou zároveň nebo následně vyskytnout také v elektronické formě na WWW – tento moment je v nové verzi 2.0 značně posílen s ohledem na **pokračující digitalizaci tradičních dokumentů**. Příručka tím reaguje na četné dotazy české odborné veřejnosti zasílané v posledních letech zpracovatelce. V podkapitole 3.2 jsou zařazeny záznamy elektronických dokumentů, zejména pak online dostupných. V materiálu jsou navíc v podkapitole 3.3 uvedeny doporučené příklady záznamů některých dalších typů dokumentů, které nejsou zařazeny do norem ČSN ISO 690:1987 a ČSN ISO 690-2:1997. Jde o vysokoškolské kvalifikační práce, výzkumné nebo technické zprávy, technické normy a jiné standardy a vybrané legislativní materiály. Uživatelé pokládají často dotazy ohledně jejich citování.

Nová verze metodické příručky zahrnuje o **26 příkladů navíc** oproti verzi předcházející. Jejich celkový počet je **90**. Celkový počet záznamů je ale **101** (některé příklady zahrnují záměrně dvojice nebo trojice záznamů). Některé příklady jsou propojené mezi sebou (časopis a jeho článek, článek a jeho výchozí technická zpráva apod.). **Kapitola čtvrtá** je ve srovnání s verzí 1.0 (z roku 2006) zařazena zcela nově a přináší **podrobná pravidla tvorby záznamů** včetně série příkladů zápisu dílčích bibliografických údajů. Novinkou této verze je zařazení **hypertextových odkazů** z některých údajů primární odpovědnosti na vybrané autoritní záznamy fyzických osob nebo korporací včetně jejich trvalých identifikátorů, které se nalézají v již existujících databázích autoritních dat. Záznamy těchto databází jsou k dispozici ve zvláštním seznamu umístěném na konci příručky (s. 59-60). Uživatel je na ně zároveň upozorňován v textu 3. i 4. kapitoly. Novinkou je také časté zařazování vybraných **trvalých jedinečných identifikátorů popisovaných**

dokumentů (DOI, URN, HDL, ARK) do adres URL, která v hlaví části zahrnuje nějakou z existujících světových servisních směrovacích služeb. Jde o významný trend doby, v řadě systémů se již v oblasti vědy cituje jen pomocí takového jednoznačného „řetězce“ či kódu, například: <<http://hdl.handle.net/2027.42/35415>>. Novinka se týká také patentových dokumentů, informační systémy v zahraničí je začínají po digitalizaci zpřístupňovat z trvalých URL adres.

Struktury bibliografických záznamů jsou připraveny podle norem ČSN ISO 690:1987 a ČSN ISO 690-2:1997 včetně v nich uvedené interpunkce. Ve výjimečných případech, kdy je v obou normách uvedena rozdílná interpunkce, je v záznamech upřednostněno řešení z mladší normy ISO 690-2:1997. V některých místech originálních norem a potažmo i českých překladech norem se vyskytují zjevné chyby (například v oblasti popisu patentových dokumentů) – tato příručka na ně upozorňuje a chyby v předkládaných příkladech koriguje. Ve třech případech tradičních typů dokumentů (části, příspěvky a články) byl doplněn (v rámci tohoto metodického materiálu prozatím alespoň jako nepovinný) údaj o elektronické dostupnosti a o standardním čísle (ISO 690-2 již standardní číslo stanovuje jako povinný údaj u všech typů dokumentů).

Technické a gramatické poznámky k textu:

- A) Bibliografické údaje, uváděné ve všech příkladech (kromě příkladů v části 3.3) **červenou barvou**, jsou podle mezinárodních norem ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2 **nepovinné (volitelné)**. Není nutné je proto uvádět při zpracování základních bibliografických záznamů, pokud není na národní či lokálních úrovních stanoveno jinak (například praxe určité školy je může požadovat jako povinné). Nicméně v textu u příkladů zaznívá **časté doporučení** k uvádění určitých nepovinných údajů, zejména pak elektronické lokace a trvalého identifikátoru tradičních materiálů.
- B) Údaje uváděné v příkladech *kurzivou* (názvy celých dokumentů nebo některé názvy zdrojových dokumentů) by se tímto typem písma měly v bibliografických záznamech uvádět **povinně**, pokud je to z technického hlediska možné. Při využívání dnešních textových editorů by to nemělo představovat žádný problém.
- C) Cizí slovo „**online**“ je v celé příručce zapisováno jednotně bez pomlčky, a to přesně podle textů obou výše citovaných norem. Podle *Nového akademického slovníku cizích slov* (Academia, 2007) jde o zcela korektní zápis tohoto slova v češtině vedle další přípustné varianty „on-line“.

Mezinárodní standardizační organizace ISO připravuje **novou mezinárodní normu** pro potřeby citování a strukturování bibliografických záznamů [ISO/DIS 690], která bude už jen **jedna a nahradí** obě aktuálně platné normy ISO 690:1987 a ISO 690-2:1997. Měla by zahrnovat i další typy dokumentů, jako jsou mapy, zvukové a obrazové dokumenty aj. Prozatím není publikována. Jakmile bude, bude aktualizován i text tohoto metodického materiálu.

-eb-

V Praze, 22. prosince 2008

2 Citace a metody citování literatury

Citace je krátká forma bibliografického záznamu umístěná buď v závorkách **uvnitř textu citujícího dokumentu**, nebo připojená jako **poznámka** na straně textu pod čarou, na konci textu kapitoly nebo na konci celého textu dokumentu. Citace slouží jednak k rychlé **identifikaci dokumentu**, ze kterého autor vybral a použil citát, parafrázovanou myšlenku apod., jednak k přesnému určení **umístění citátu, parafrázované myšlenky apod. v rámci zdrojového (citovaného) dokumentu**.

Pokud dokument neobsahuje na konci textu samostatný **seznam bibliografických záznamů** nebo pokud takový seznam neobsahuje záznamy všech publikací, které byly citovány, je nutné, aby **první citace** každé publikace, jejíž záznam se nevyskytuje v závěrečném seznamu, obsahovala potřebné množství bibliografických údajů, které jsou v tomto metodickém materiálu specifikovány jako **povinné** (viz jednotlivé části kapitoly 3).

Pokud se citace používají společně se **seznamem bibliografických záznamů (seznamem použité literatury)**, mohou obsahovat jen velmi malé množství údajů o publikaci (jeden, dva, popř. i více údajů). Citace slouží jako **spojení (vazba)** mezi místem, na kterém se v textu cituje, a **bibliografickým záznamem** v seznamu použité literatury.

V dalším textu této kapitoly jsou stručně popsány tři **základní metody (styly) citování**, které specifikuje mezinárodní norma ČSN ISO 690:1987 [čl. 9]. V komentářích budou uvedeny informace o přednostech nebo nevýhodách jednotlivých metod a popřípadě i jiná doporučení.

2.1 Citování pomocí prvního údaje záznamu a data vydání

Jde o běžnou a často využívanou metodu citování ve vědeckých a odborných publikacích. Metoda bývá označována také termínem „Harvardský systém“ nebo „Harvardský styl“, často se užívá také ve vysokoškolských kvalifikačních pracích (disertačních, habilitačních, diplomových, bakalářských, atestačních aj.). Je proto doporučována k využívání také mezinárodní normou pro formální úpravu disertací a podobných dokumentů **ISO 7144:1986**, resp. jejím českým překladem **ČSN ISO 7144:1986**.

V textu citujícího dokumentu se do kulaté závorky uvede **první údaj** (příjmení autora nebo první slova jména korporace, popřípadě první slova názvu dokumentu, nemá-li dokument autora), a dále **rok vydání** dokumentu. Je-li prvním údajem jméno fyzické osoby, zapisuje se podle doporučení mezinárodní malými písmeny (viz obrázek 1). Užití velkých písmen není vyloučeno, citující autor tím docílí úplné shody se zápisem příjmení ze seznamu literatury, kde je mezinárodní normou velké písmeno předepsáno. Pokud se první údaj přirozeně v textu již vyskytuje, v závorce se uvádí jen rok vydání citovaného dokumentu (viz obrázek 1) – výjimkou je situace, kdy je v českém textu jméno cizí autorky počestěno, pak se v závorce musí uvést příjmení v originálním tvaru (viz též obrázek 1). V závorce se dále může, pokud je to potřebné nebo nutné, uvést stránkování (k přesnému umístění citátu nebo parafrázované myšlenky). Citace v závorce může být umístěna kdekoli ve větě, za jakýmkoli

slovem, pokud je uvedena zcela na konci věty, pak je vždy před závěrečnou tečkou, která ukončuje větu.

Poznámka: místo kulatých závorek je v textu možné i výhodné užit závorek hranatých, zejména v případech, kdy autor používá často kulatých závorek za účelem doplňování textu o další podrobnější nebo osvětlující informace.

Obrázek 1

Text s citacemi:

Někteří autoři poukazují na sociální důsledky rozvoje digitálních knihoven (Rowlands, 1999, s. 195). Někteří označili termín „digitální knihovna“ za oxymorón (Greenberg, 1998, s. 106; Lynch, 2005). Problematikou digitálních knihoven se podrobně ve své monografii zabývala Ch. Borgmanová (Borgman, 2003).

Seznam bibliografických záznamů [abecedně uspořádaný na konci publikace, záznamy se zásadně nečíslují, pro lepší vnímání záznamů lze užit odrážek]:

BORGMAN, Christine L. 2003. *From Gutenberg to the global information infrastructure : access to information in the networked world*. 1st paperback ed. Cambridge (Mass) : The MIT Press, 2003. xviii, 324 s. ISBN 0-262-52345-0.

...

GREENBERG, D. 1998. Camel drivers and gatecrashers : quality control in the digital research library. In HAWKINS, B.L.; BATTIN, P. (ed.). *The mirage of continuity : reconfiguring academic information resources for the 21st century*. Washington (D.C.) : Council on Library and Information Resources; Association of American Universities, 1998, s. 105-116.

...

LYNCH, C. 2005. Where do we go from here? : the next decade for digital libraries. *D-Lib Magazine* [online]. July/August 2005, vol. 11, no. 7/8 [cit. 2005-08-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.dlib.org/dlib/july05/lynch/07lynch.html>>. ISSN 1082-9873.

...

ROWLANDS, I.; BAWDEN, D. 1999. Digital libraries : a conceptual framework. *Libri*. 1999, vol. 49, no. 4, s. 192-202. ISSN 0024-2667.

U dokumentů s více autory (3 a více) lze v citaci v textu uvádět příjmení pouze prvního autora s následným výrazem et al. (nebo česky aj.), pokud to nezpůsobí nějakou nejednoznačnou identifikaci.

Pokud mají dva a více dokumentů stejný první údaj i rok vydání, lze je mezi sebou rozlišit pomocí **malých písmen** (a, b, c, d, ...), která těsně (bez mezery) následují za

rokem vydání (uvádějí se jak v textu, tak v seznamu bibliografických záznamů - viz obrázek 2).

Obrázek 2

Text s citacemi:

Autorka analyzuje komplex otázek týkajících se funkcí knihoven v současnosti (Borgman, 2003a, s. 169-208). Blíže také zkoumá problém neviditelnosti knihoven v síťovém prostředí (Borgman, 2003b). ...

Seznam bibliografických záznamů [na konci publikace]:

BORGMAN, Christine L. 2003a. *From Gutenberg to the global information infrastructure : access to information in the networked world*. 1st paperback ed. Cambridge (Mass) : The MIT Press, 2003. xviii, 324 s. ISBN 0-262-52345-0.

BORGMAN, Christine L. 2003b. The invisible library : paradox of the global information infrastructure - challenges faced by libraries and proposed research designs. *Library trends*. May 2003, vol. 51, issue 4, s. 652-674. ISSN 0024-2594.

Bibliografické záznamy jsou v případě citování pomocí Harvardské metody (viz obrázek 2) v závěrečném seznamu uspořádány abecedně podle prvního údaje a na druhé úrovni podle roku vydání. Na třetí úrovni, dříve než se přidělí písmenné indexy, lze záznamy uspořádat podle názvu.

2.2 Citování pomocí průběžných poznámek

Ve vědecké či odborné publikační činnosti jde také o často užívanou metodu. Za každým citovaným nebo poznámkovaným místem v textu se zapisuje číslice (v horním indexu nebo v kulaté závorce na řádce), která se vztahuje k **číselně řazeným poznámkám** uspořádaným podle pořadí jejich výskytu v textu (viz obrázek 3). Poznámky tedy mohou a nemusejí obsahovat citace. V rámci jedné poznámky se může citovat jedno i více děl najednou. Pokud je jedna publikace citována vícekrát, přiděluje se každé další citaci příslušné nové číslo v poznámkách, není však nutné, aby citace obsahovala všechny údaje - lze uvést odkaz na číslo dřívější (poprvé uvedené) citace daného dokumentu, ale s jiným vymezením stránek.

První citace určitého dokumentu (nejlépe v každé kapitole zvlášť) má obsahovat potřebný počet údajů k zajištění vazby mezi místem, na kterém se v textu cituje, a příslušným záznamem v seznamu bibliografických záznamů. Požadováno je alespoň **jméno autora (autorů)** a **název dokumentu** (bez podnázvů či jiných informací k názvu) doplněný, pokud je to možné, **přesným vymezením stránek**. (Invertovaný tvar u jmen autorů není v citacích požadován, je však spíše doporučován). Pokud uvedené minimum nepostačuje k identifikaci dokumentu (více stejných autorů a názvů apod.), doplňují se údaje další. Jednotlivé údaje v citacích se oddělují **pomocí čárek**.

Text s číselnými odkazy:

Někteří autoři poukazují na sociální důsledky rozvoje digitálních knihoven²⁵. Někteří^{26,27} označili termín „digitální knihovna“ za oxymorón²⁸. Problematikou digitálních knihoven se podrobně ve své monografii z roku 2003²⁹ zabývala Ch. Borgmanová³⁰.

Citace v rámci číselně řazených poznámek [pod čarou, na konci kapitoly, na konci textu]:

25. ROWLANDS, I., Digital libraries, s. 195.

26. GREENBERG, D., Camel drivers and gatecrashers, s. 106.

27. LYNCH, C., Where do we go from here?

28. Termín „oxymorón“ (protimluv) znamená v lingvistice spojení slov, jejichž význam se navzájem vylučuje (například „živá mrtvola“, „svítání na západě“ aj.).

29. BORGMAN, Christine L., *From Gutenberg to the global information infrastructure*.

30. Ch. Borgmanová je profesorkou informační vědy na Kalifornské univerzitě v USA.

Seznam bibliografických záznamů [abecedně uspořádaných na konci publikace, záznamy se nečíslují, pro lepší vnímání záznamů lze užít odrážek]:

BORGMAN, Christine L. *From Gutenberg to the global information infrastructure : access to information in the networked world*. 1st paperback ed. Cambridge (Mass) : The MIT Press, 2003. xviii, 324 s. ISBN 0-262-52345-0.

...

GREENBERG, D. Camel drivers and gatecrashers : quality control in the digital research library. In HAWKINS, B.L.; BATTIN, P. (ed.). *The mirage of continuity : reconfiguring academic information resources for the 21st century*. Washington (D.C.) : Council on Library and Information Resources; Association of American Universities, 1998, s. 105-116.

...

LYNCH, C. Where do we go from here? : the next decade for digital libraries. *D-Lib Magazine* [online]. July/August 2005, vol. 11, no. 7/8 [cit. 2005-08-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.dlib.org/dlib/july05/lynch/07lynch.html>>. ISSN 1082-9873.

...

ROWLANDS, I.; BAWDEN, D. Digital libraries : a conceptual framework. *Libri*. 1999, vol. 49, no. 4, s. 192-202. ISSN 0024-2667.

Často citované dokumenty lze v pořadí u první citace označit nějakým zkráceným výrazem, který je identifikuje a který je pak použit v citacích dalších (viz obrázek 4).

Obrázek 4

První a další citace v rámci poznámek [pod čarou, na konci kapitoly, na konci textu]:

40. JUNGSMANN, Josef. *Josefa Jungmanna Historie literatury české, aneb saustawný přehled spisů českých s krátkau historií národu, oswícení a jazyka*. 2. vyd. Praha : České museum, 1849, s. 120 (dále citováno jako Historie literatury české).

...

69. Historie literatury české, s. 420.

V rámci **alternativní metody** je možné, pokud jsou citace číslovány podle svého výskytu v textu, **zkrátit** druhou a každou další citaci daného dokumentu s tím, že se uvede pouze příjmení autora a číslo citace prvního výskytu s přesnou specifikací stran aktuální citace (viz č. cit. 29 na obrázku 5).

Obrázek 5

Text s číselnými odkazy:

Někteří autoři poukazují na sociální důsledky rozvoje digitálních knihoven²⁵. Někteří označili termín „digitální knihovna“ za oxymorón^{26;27}. Problematikou digitálních knihoven se podrobně ve své monografii z roku 2003 zabývala Ch. Borgmanová²⁸. Greenberg²⁹ také uvedl ...

Citace v rámci číselně řazených poznámek [pod čarou, na konci kapitoly, na konci textu; seznam bibliografických záznamů není k dispozici]:

25. ROWLANDS, I.; BAWDEN, D. Digital libraries : a conceptual framework. *Libri*. 1999, vol. 49, no. 4, s. 195.

26. GREENBERG, D. Camel drivers and gatecrashers : quality control in the digital research library. In HAWKINS, B.L.; BATTIN, P. (ed.). *The mirage of continuity : reconfiguring academic information resources for the 21st century*. Washington (D.C.) : Council on Library and Information Resources; Association of American Universities, 1998, s. 106.

27. LYNCH, C. Where do we go from here ? : the next decade for digital libraries. *D-Lib Magazine* [online]. July/August 2005, vol. 11, no. 7/8 [cit. 2005-08-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.dlib.org/dlib/july05/lynch/07lynch.html>>.

28. BORGMAN, Christine L. *From Gutenberg to the global information infrastructure : access to information in the networked world*. 1st paperback ed. Cambridge (Mass) : The MIT Press, 2003.

29. GREENBERG, cit. 26, s. 107.

2.3 Citování pomocí číselných odkazů

V posledním případě jde o méně uplatňovanou metodu v rámci vědecké a odborné publikační činnosti (viz obrázek 6).

Citace dokumentů se uvádějí v rámci textu v kulatých (popřípadě hranatých) závorkách pomocí **číselných odkazů** (číslo reprezentuje bibliografický záznam dokumentu jako celku) zapisovaných v řádce. Zápis číselného odkazu v horním indexu se nevyklučuje, ale v takovém případě se neuvádí do závorek (nezapisuje se ani strana umístění citovaného místa). Citace dokumentů jsou uváděny **v pořadí**, v němž byly **poprvé uvedeny** (celkový seznam bibliografických záznamů proto není a podle normy ISO 690 nemůže být uspořádán abecedně podle prvních údajů bibliografických záznamů). To znamená, že po sobě následujícím citacím určitého dokumentu je přiděleno stejné číslo jako citaci první. Pokud je citovaná pouze určitá část dokumentu (věta, odstavec, myšlenka apod.), lze za číslo v kulaté závorce uvést příslušnou stranu nebo rozsah stran.

Obrázek 6

Text s citacemi:

Někteří autoři poukazují na sociální důsledky rozvoje digitálních knihoven (9, s. 195). Někteří označili termín „digitální knihovna“ za oxymorón (20, s. 106; 12). Problematikou digitálních knihoven se podrobně ve své monografii zabývala Ch. Borgmanová (5). Greenberg (20, s. 107) také uvedl ...

Seznam bibliografických záznamů [na konci publikace; uspořádaný je podle čísel citací]:

...

5. BORGMAN, Christine L. *From Gutenberg to the global information infrastructure : access to information in the networked world*. 1st paperback ed. Cambridge (Mass) : The MIT Press, 2003. xviii, 324 s. ISBN 0-262-52345-0.

...

9. ROWLANDS, I.; BAWDEN, D. Digital libraries : a conceptual framework. *Libri*. 1999, vol. 49, no. 4, s. 192-202. ISSN 0024-2667.

...

12. LYNCH, C. Where do we go from here ? : the next decade for digital libraries. *D-Lib Magazine* [online]. July/August 2005, vol. 11, no. 7/8 [cit. 2005-08-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.dlib.org/dlib/july05/lynch/07lynch.html>>. ISSN 1082-9873.

...

20. GREENBERG, D. Camel drivers and gatecrashers : quality control in the digital research library. In HAWKINS, B.L.; BATTIN, P. (ed.). *The mirage of continuity : reconfiguring academic information resources for the 21st century*. Washington (D.C.) : Council on Library and Information Resources; Association of American Universities, 1998, s. 105-116.

3 Strukturování bibliografických záznamů

3.1 Bibliografické záznamy tradičních dokumentů

Následující podkapitola zahrnuje sérii příkladů bibliografických záznamů hlavních typů tradičních dokumentů s příslušnými vysvětlujícími komentáři a odkazy do dílčích částí kapitoly 4, které podávají detailnější výklad pravidel tvorby těchto záznamů. Skupina příkladů pro určitý typ dokumentu je vždy na začátku uvedena obecnou strukturou bibliografického záznamu. Od vydání první normy ČSN ISO 690:1987 uplynulo již více než 20 let, a proto nebylo možné nereagovat na situaci, která dnes nabírá na intenzitě – původně tradiční dokumenty včetně historických jsou dnes čím dál tím častěji k dispozici také v digitální formě. Digitalizační procesy pokračují rychlým tempem a uživatelé se proto právem ptají, jak mají postupovat při citování či odkazování tištěného materiálu, který „také našli na internetu“. Není pochyb o tom, že doplnit elektronickou dostupnost k původnímu tradičnímu dokumentu je krokem žádoucím, který uvítají uživatelé výchozího bibliografického záznamu. Jde o velmi významnou a dnes často žádanou informaci. Lze proto v rámci této verze příručky doporučit, aby se i v záznamu primárně tištěného dokumentu tato elektronická adresa jistým způsobem uvedla (**Dostupnost**). U dokumentů, které jsou k dispozici elektronicky pouze na základě licence (komerčně) je vhodné raději zůstat jen u klasického záznamu - uživatel bibliografického odkazu totiž dokument možná nebude moci získat, popřípadě je možné uvést pouze jméno komerčního serveru bez celé databázové adresy URL, tedy jen pro informaci, například: Dostupný také z EBSCOhost: <<http://search.ebscohost.com/>>.

Příklady v této podkapitole představují primárně popis **tradičních dokumentů**. Tento popis je „jistotou“, která **vždy postačí** k citování. U některých záznamů však uživatel uvidí přidáný nepovinný údaj o dostupnosti na internetu (po jeho digitalizaci). V příslušné poznámkové větě bude významné slovo „**také**“, například „Dostupné také z WWW“, „Digitální kopie dostupná také ze systému Gallica“ apod.

S ohledem na rostoucí význam **trvalých mezinárodních identifikátorů** v dnešní elektronické komunikaci na WWW jsou mimořádně, oproti původní normě ČSN ISO 690:1987, tyto identifikátory uváděny již u všech typů dokumentů, existují-li, a to zatím stále jako nepovinné (uvedená norma je totiž například u analytických jednotek nepožadovala, norma ČSN ISO 690-2:1997 pak již tento nedostatek odstranila).

Odkazy na pravidla, uvedená ve 4. kapitole tohoto textu, jsou v komentářích u příkladů uváděny v hranaté závorce pomocí písmene „**P**“ a přesného označení dílčí části čtvrté kapitoly, například [P, 4.2.1]. V případě potřeby je uveden také odkaz na příslušné články překladů mezinárodních norem.

3.1.1 Tištěné publikace monografické úrovně

Základní obecná struktura bibliografického záznamu

Primární odpovědnost. *Název* : *podnázev*. **Podřízená odpovědnost**. Vydání. **Místo vydání** : **Nakladatel**, Rok vydání. **Rozsah**. **Edice**. **Poznámky**. **Dostupnost**.
Standardní číslo.

Příklad 1: záznam původní české tištěné publikace (knihy)

- ✓ PEŠKOVÁ, Jaroslava. *Role vědomí v dějinách a jiné eseje*. Praha : Nakladatelství Lidové Noviny, 1998. 140 s. Knižnice dějin současnosti, sv. 5. Obsahuje bibliografické odkazy a rejstřík. ISBN 80-7106-217-0.

Primární odpovědnost je doporučeno zapisovat v invertovaném tvaru pro potřeby řazení v abecedně uspořádaných seznamech záznamů použité literatury [P, 4.3.1]. U fyzických osob se **příjmení** v primární odpovědnosti zapisuje vždy **velkými písmeny** - podle příkladů z obou mezinárodních norem [ČSN ISO 690:1987 a ČSN ISO 690-2:1997]. Křestní jméno (nebo jiná jména) může být zapsáno popřípadě i pomocí iniciály [P, 4.3.1].

Příklad 2: záznam překladu anglické knihy do češtiny

- ✓ WEINBERG, Steven. *První tři minuty : moderní pohled na počátek vesmíru*. Přel. Michal Horák. 2., aktualiz. vyd. Praha : Mladá fronta, 1998. 197, 8 s. Kolumbus, sv. 138. Přel. z: *First three minutes*. ISBN 80-204-0700-6.

Údaj o roli překladatele lze zkrátit v souladu s normou ČSN ISO 832:1994. Údaj o originální publikaci je možné uvést krátkou formou v poznámce, postačuje uvedení názvu, připojit lze popřípadě i jiné údaje [P, 4.3.10].

Příklad 3: Bibliografický záznam českého vysokoškolského učebního textu

- ✓ POKORNÝ, Jaroslav; SNÁŠEL, Václav; KOPECKÝ, Michal. *Dokumentografické informační systémy*. 2. přeprac. vyd. Praha : Karolinum, 2005. 184 s. *Učební texty Univerzity Karlovy v Praze*. ISBN 80-246-1148-1.

Má-li publikace dva nebo tři autory, jsou v záznamu uvedena jména všech autorů [P, 4.3.1] [ČSN ISO 690, čl. 7.1.4]. Oddělování jména druhého a třetího autora v primární odpovědnosti je v tomto metodickém materiálu realizováno pomocí středníku a mezery, a to podle příkladů uvedených v mladší z obou norem [ČSN ISO 690-2, čl. 5.1.3, příklady]. Starší norma ČSN ISO 690:1987 zadávala k oddělování více autorů čárku a mezeru (stejná interpunkce odděluje příjmení a další jména).

Příklad 4: Bibliografický záznam zahraniční tištěné odborné knihy, jejíž digitální verze byla autorem zveřejněna později na internetu (záznam její kapitoly - viz příklad 16)

- ✓ ARMS, William Y. *Digital Libraries*. Cambridge (Mass) : MIT Press, 2000. x, 287 s. *Digital libraries and electronic publishing*. Online vydání dostupné od roku 2005 také z WWW: <<http://www.cs.cornell.edu/wya/DigLib/>>. ISBN 0-262-01180-8.

V údaji o rozsahu zahraniční publikace se uplatňuje česká zkratka „s.“ zastupující české slovo strana [P, 4.3.8]. Údaj o digitální kopii publikace dostupné na internetu je uveden v nepovinném údaji o dostupnosti (s důrazem na slovo „také“). Uvádění takové informace je vřele doporučováno, jde vstříc potřebám uživatelů informací. Uvedení základního záznamu tištěné knihy by však mělo mít přednost, je vždy „jistotou“, URL adresa by mohla být časem zrušena apod. (v daném případě nejde o stabilní elektronickou adresu).

Příklad 5: Bibliografický záznam zahraniční odborné publikace, jejíž digitální verze byla zveřejněna také na internetu s trvalým identifikátorem URN

- ✓ HILSE, Hans-Werner; KOTHE, Jochen. *Implementing persistent identifiers : overview of concepts, guidelines and recommendations*. London : Consortium of European Research Libraries; Amsterdam : European Commission on Preservation and Access, 2006. ix, 57 s. Digitální kopie ve formátu PDF dostupná také z WWW (URN): <<http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:gbv:7-isbn-90-6984-508-3-8>>. ISBN 90-6984-508-3. ISBN 978-90-6984-508-1.

V záznamu jsou zapsány dva údaje o místě vydání a nakladateli, dvojice údajů jsou proto odděleny středníkem [P, 4.3.8]. Údaj o digitální kopii publikace dostupné v internetu ve formátu PDF je rovněž uveden v nepovinné poznámce o dostupnosti (s důrazem na slovo „také“). Součástí této poznámky je na konci uvedení zkratky trvalého jedinečného **identifikátoru URN** (Uniform Resource Name, Jednotné jméno zdroje) v kulaté závorce. To znamená, že v adrese URL je přímo za jménem směrovacího serveru (<http://nbn-resolving.de/>) uvedena hodnota trvalého identifikátoru URN dané publikace (urn:nbn:de:gbv:7-isbn-90-6984-508-3-8), kterou je možné v záznamu popřípadě uvést i samostatně. (Zajímavostí je, že URN zahrnuje jiný mezinárodní identifikátor - ISBN, i když, pravděpodobně z důvodu chybného zápisu vydavatele, je desetimístné číslo ISBN doplněno o další číslici „8“). V záznamu jsou uvedena 2 čísla ISBN, starší 10-ti místné a novější 13-ti místné, v běžných bibliografických odkazech popřípadě stačí zápis jednoho z nich. Uvedený kód URN je stabilní, je přímo směrovatelný na úplný text dokumentu, který se v říjnu 2008 nacházel i na dalších různých adresách (PURL, URL, URN):

<http://bibpurl.oclc.org/web/16923>

<http://www.knaw.nl/ecpa/publ/pdf/2732.pdf>

<http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl/?isbn-90-6984-508-3>

Příklad 6: Bibliografický záznam slavného francouzského tisku z roku 1901, který byl digitalizován a je lokalizován v digitální knihovně (zahrnuje trvalý identifikátor ARK)

- ✓ ZOLA, Émile. *L'Affaire Dreyfus : la vérité en marche*. Paris : E. Fasquelle, 1901. IV, 314 s. Bibliothèque Charpentier. Digitální kopie dostupná také ze systému Gallica (ARK): <<http://gallica2.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k113523m>>.

Identifikátor ARK (Archival Resource Key) je novým moderním trvalým identifikátorem (pochází z USA), který implementovala, kromě jiných institucí, také Národní knihovna Francie pro potřeby vlastní digitální knihovny Gallica, do které jsou trvale ukládány zejména vzácné nebo staré dokumenty. Pro moderní citování těchto publikací popřípadě stačí pouhý zápis tohoto trvalého identifikátoru <<http://gallica2.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k113523m>> - uživatel internetu bude kliknutím na identifikátor okamžitě přesměrován do digitální knihovny na místo, kde najde jak bibliografický záznam tak celý text v digitální formě.

Příklad 7: Bibliografický záznam starého francouzského tisku, který byl digitalizován na základě faksimile (zahrnuje také trvalý identifikátor ARK)

- ✓ NAUDÉ, Gabriel. *Advis pour dresser une bibliothèque ....* 2e éd. Paris : Aux Amateurs de livres (Paris), 1644. Digitální kopie faksimile původního vydání dostupná také ze systému Gallica (ARK):

<http://gallica2.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6514x>.

Digitální kopie starého tisku z roku 1644 byla pořizena na základě reprodukce (faksimile), která byla publikována v Paříži v roce 1990 (ISBN 2-252-02730-4).

Příklad 8: Bibliografický záznam překladového slovníku

- ✓ POLDAUF, Ivan aj. *Anglicko-český a Česko-anglický slovník*. 9., zcela přeprac. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1994. 1015 s. Edice Střední slovníky oboustranné. ISBN 80-04-23997-8.

Má-li publikace více než tři autory, lze v primární odpovědnosti uvést jen jméno prvního z nich, popřípadě i druhého a třetího, a připojit českou zkratku „aj.“, popř. latinskou zkratkou „et al.“ [P, 4.3.1].

Příklad 9: záznam zahraniční tištěné odborné příručky (dnes je také na internetu)

- ✓ Mezinárodní federace knihovnických asociací a institucí. IFLA Working Group on GARE Revision. *Guidelines for Authority Records and References*. 2nd ed. München : Saur, 2001. xii, 46 s. UBCIM publications, New series, vol. 23. Dostupný také z WWW: <http://www.ifla.org/VII/s13/garr/garr.pdf>. ISBN 3-598-11504-0.

Primární odpovědnost je v uvedeném záznamu korporativní (zapsaná ve tvaru: Nadřízená korporace. Podřízená korporace) [P, 4.3.1]. Jméno nadřízené korporace v angličtině „International Federation of Library Associations and Institutions“ je v záznamu v češtině v souladu se souborem národních autoritních záznamů (platí pro české prostředí). Podřízená jednotka je již v angličtině. V případě specifické potřeby (publikace bude například realizována pro zahraničního vydavatele apod.) lze mateřskou korporaci uvést pod původním anglickým jménem.

Příklad 10: záznam zahraniční knižní publikace bez primární odpovědnosti

- ✓ *The ancient Egyptian book of the dead*. Transl. by Raymond O. Faulkner. Ed. by Carol Andrews. Rev. ed. London : Published for The Trustees of the British Museum by British Museum Press, 1985. 192 s. ISBN 0-7141-0946-0.

U publikací s neznámou odpovědností se prvním údajem záznamu stává její hlavní název [P, 4.3.1].

Příklad 11: záznam knižní publikace bez primární odpovědnosti vydané v ČR

- ✓ *Lumen gentium : věroučná konstituce o církvi*. Předml. Karl Rahner. Překl. z latiny Jindra Hubková. Praha : Scriptum, 1992. 71 s. ISBN 80-85528-07-X.

Příklad 12: záznam vícesvazkového odborného díla (jako celku) bez primární odpovědnosti

- ✓ *Lesnický naučný slovník*. Praha : Agrospoj, 1994-1995. 2 sv. ISBN 80-7084-111-7 (1. sv.). ISBN 80-7084-131-1 (2. sv.).

Rozsah celé publikace se zapisuje pomocí celkového počtu svazků. Číslo ISBN jsou v kulaté závorce doplněna údajem o pořadovém čísle svazku. Existuje-li, lze uvést i ISBN celého souboru.

Příklad 13: záznam konferenčního sborníku jako celku s primární odpovědností (role editora)

- ✓ FARACE, D.J. (ed.). *Perspectives on the design and transfer of scientific and technical information : third International Conference on Grey Literature, Luxembourg, November 13-14, 1997 : GL '97 conference proceedings.* Amsterdam : TransAtlantic, 1998. ix, 293 s. GL conference series, ISSN 1386-2316, no. 3. ISBN 90-74854-17-6. ISBN 978-90-74854-17-7.

3.1.2 [Nesamostatné] části tištěných publikací monografické úrovně

Základní obecná struktura bibliografického záznamu

Primární odpovědnost. *Název* : podnázev zdrojového dokumentu. Vydání. Označení a číslo části. Podřízená odpovědnost. Místo vydání : Nakladatel, Rok vydání. Lokace ve zdrojovém dokumentu. Dostupnost. Standardní číslo.

Příklad 14: záznam kapitoly české tištěné knižní publikace

- ✓ JENERÁL, Emil. *Evropský patentový systém.* 2. doplň. vyd. Praha : Úřad průmyslového vlastnictví, 1997. [Kap.] I., Historický vývoj, s. 4-13. ISBN 80-85100-65-7.

Označení kapitoly je v uvedeném příkladě v hranaté závorce, protože se nevyskytuje v dokumentu. Údaj o kapitole je lokalizován až za rok vydání celé publikace [P, 4.3.12].

Příklad 15: záznam kapitoly české tištěné knižní publikace, která je k dispozici také na WWW serveru MŠMT

- ✓ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.* Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. I., Východiska a předpoklady rozvoje vzdělávací soustavy, s. 11-34. Dostupný také z WWW: <<http://www.msmt.cz/files/pdf/BilaKniha.pdf>>. ISBN 80-211-0372-8.

Kapitola z publikace zásadní koncepční povahy (má podřízenou korporativní odpovědnost - jde o orgán státní správy České republiky, záznam je tudíž uveden bez primární odpovědnosti pod názvem [P, 4.3.4]). Doplňkový údaj o dostupnosti kapitoly knihy v elektronické formě je uveden formou (nestabilní) adresy URL, která je ale adresou celé publikace - jde o jediný soubor ve formátu PDF.

Příklad 16: záznam kapitoly elektronické verze původně tištěné knihy (záznam celé publikace - viz příklad 4)

- ✓ ARMS, William Y. *Digital Libraries.* Cambridge (Mass) : MIT Press, 2000. Chap. 10, Information retrieval and descriptive metadata. Dostupná také z WWW: <<http://www.cs.cornell.edu/wya/DigLib/MS1999/Chapter10.html>>. ISBN 0-262-01180-8.

Doplňkový údaj o dostupnosti kapitoly knihy na WWW je uveden přesně adresou URL dané kapitoly (kapitola je k dispozici ve formátu HTML jako samostatný soubor).

Příklad 17: záznam části (dílu) tištěné vícesvazkové knižní publikace

- ✓ HELCK, Wolfgang; OTTO, Eberhard (hrsg). *Lexikon der Ägyptologie*. Bd. I, A-Ernte. Wiesbaden : Otto Harrassowitz, 1975. ISBN 3-447-01670-1.

U vícesvazkových monografií se údaj o označení a čísle dílčího svazku zapisuje ve znění z dokumentu, a to za **souborný název**. Je oddělen od souborného názvu tečkou a mezerou [P, 4.3.12] a není již zapsán kurzivou. Závislý název části, existuje-li, se zapisuje po čárce a mezeře. Záznam obsahuje číslo ISBN prvního dílu, doplnkově lze připojit i číslo ISBN přidělené celému souboru, pokud existuje.

Poznámka: text normy ČSN ISO 690:1987 neobsahuje zcela jasné instrukce k zápisu a řazení údajů o svazcích vícesvazkových dokumentů. V příkladech se navíc vyskytují i jejich nejednotné zápisy [ČSN ISO 690:1987, čl. 4.3.1 a 7.11.1].

3.1.3 [Samostatné] příspěvky v tištěných publikacích monografické úrovně

Základní obecná struktura bibliografického záznamu

Primární odpovědnost k příspěvku. Název : podnázev příspěvku. In Primární odpovědnost ke zdrojovému dokumentu. *Název : podnázev zdrojového dokumentu*. Vydání. **Místo vydání : Nakladatel**, Rok vydání, Lokace ve zdrojovém dokumentu. **Dostupnost. Standardní číslo.**

Příklad 18: záznam příspěvku v tištěném zahraničním tematickém sborníku

- ✓ JONES, Ken. Knowledge as power. In HOUTON, V. a RICHARDSON, K. (ed.). *Reccurent education*. London (GB) : Ward Lock Educational, 1974, s. 45-56. ISBN 0-7062-3380-8 (váz.). ISBN 0-7062-3381-6.

Údaje o zdrojovém dokumentu (tištěném sborníku) jsou od předcházejících údajů odděleny částicí „In“ [P, 4.3.12]. Role editorů (výrazně uvedených na titulní straně) se zapisuje podle dokumentu v rámci primární odpovědnosti ke zdrojovému dokumentu pomocí zkráceného výrazu, který je umístěn v kulaté závorce [P, 4.3.1].

Příklad 19: záznam českého příspěvku ve svazku tištěného sborníku periodické slovenské konference (byl zveřejněn také volně v elektronické verzi na WWW)

- ✓ DOHNAL, Vítězslav. Policejní násilí v judikatuře štrasburského soudu. In *Prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská : Európske súdne inštitúcie : trendy v rozhodovaní a dopad na rozhodovanie v Slovenskej republike*. 6. Spracovala Eva Kováčechová. Banská Bystrica : VIA IURIS – Centrum pre práva občana, 2006, s. 11-14. Dostupný také z WWW: http://www.viaiuris.sk/fileadmin/publikacie/pilk2006_vyslo_2006sk.pdf. ISBN: 978-80-969842-8-2.

Jde o periodicky vydávaný sborník, proto je za hlavním názvem a podnázvy po tečce a mezeře uvedeno pořadové číslo části (nemá závislý název). Zpracovatelka nebyla

uvedena na titulní straně, pouze v tiráži, proto je její jméno v záznamu na pozici podřízené odpovědnosti. Údaj o dostupnosti elektronické verze není u příspěvků v původně tištěných sbornících povinný, ale je možné ho doporučit k zápisu s ohledem na potřeby a zájmy dnešních uživatelů.

Příklad 20: záznam příspěvku v jednorázovém tematickém zahraničním sborníku (byl zveřejněn volně také v elektronické verzi na WWW)

- ✓ SUBER, P. Open Access in the United States. In *Open Access : Opportunities and Challenges : A Handbook*. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2008, s. 124-127. Elektronická verze ve formátu PDF dostupná také z WWW (DOI): <http://dx.doi.org/10.2777/93994>. ISBN 978-92-79-06665-8.

Celý sborník je v elektronické verzi (mimořádně) volně dostupný, uvedená adresa URL je zároveň jeho trvalým identifikátorem DOI (zahrnuje směrovací server). URL míří k metadatovému záznamu sborníku na serveru vydavatele, který zahrnuje hyperlink na úplný text. Dílčí URL pro příspěvek v tomto případě neexistuje (jde o jeden soubor ve formátu PDF pro celý sborník).

Příklad 21: záznam příspěvku v periodickém komerčním zahraničním sborníku (je k dispozici také v elektronické verzi na WWW, ale na základě licence)

- ✓ [SNYMAN, M.M.M.](#); Van RENSBURG, M. Jansen. Revolutionizing name authority control. In ANDERSON, Ken (ed.). *ACM 2000 digital libraries : proceedings of the Fifth ACM Conference on Digital Libraries, June 2-7, 2000, San Antonio, Texas*. New York : Association for Computing Machinery, 2000, s. 185-194. Dostupný komerčně také z WWW (DOI): <http://doi.acm.org/10.1145/336597.336660>. ISBN 1-58113-231-X.

Jméno autorky je v primární odpovědnosti ve tvaru nalezeném v dokumentu, hyperlink ale vede k autoritnímu záznamu aplikace služby LAF (OCLC a LC), kde je uplatněna jiná forma podle knihovnických pravidel. Nepovinná adresa URL zahrnuje trvalý identifikátor DOI (10.1145/336597.336666), který v tomto případě identifikuje přímo příspěvek. Přesněji - URL míří k volně dostupnému metadatovému záznamu článku na serveru vydavatele včetně odkazu na úplný text, ten ale může získat jen oprávněný majitel licence. DOI je možné zapsat i samostatně, jeho uvedení v rámci URL je ale výhodnější (určitě pro uživatele, který najde uvedený záznam).

Příklad 22: záznam příspěvku ve svazku tradičního zahraničního sborníku vycházejícího v rámci edice LNCS (je dostupný komerčně také v elektronické verzi) – záznam edice viz příklad 25

- ✓ PLÖTZ, Thomas; KLEINE-COSACK, Christian; FINK, Gernot A. Towards Human Centered Ambient Intelligence. In *Ambient Intelligence : European Conference, Aml 2008, Nuremberg, Germany, November 19-22, 2008 : proceedings*. Berlin : Springer, 2008, s. 26-43. *Lecture notes in computer science, 5355/2008, ISSN 0302-9743*. Dostupný také komerčně ze SpringerLink (DOI): <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-540-89617-3>. ISBN 978-3-540-89616-6.

Záznam příspěvku (stati) ve svazku tradičního zahraničního konferenčního sborníku zahrnuje mimořádně také údaj o významné edici LNCS (včetně čísla svazku v edici). Údaj o edici je ale zapsán (navíc) podle struktury monografických publikací (viz část 3.1.1), protože ve struktuře záznamu příspěvku není normami ČSN ISO 690:1987 a ČSN ISO 690-2:1997 předepsán. Řešení trvalého identifikátoru DOI přiděleného přímo článku je v tomto záznamu stejné jako u příkladu 21.

3.1.4 Tištěné seriálové publikace (časopisy, noviny aj.)

Základní obecná struktura bibliografického záznamu

Název : podnázev. Odpovědnost k seriálové publikaci. Vydání. Údaje o vydávání (data a/nebo čísla). *Místo vydání* : Nakladatel, Rok vydání. *Edice*. *Poznámky*. *Dostupnost*. Standardní číslo.

Příklad 23: záznam zahraničního tištěného vědeckého časopisu (jako celku)

- ✓ *Molecular microbiology*. Edited by Tony Pugsley. July 1987- , vol. 1, issue 1- .
Oxford : Blackwell, 1987- . 6x ročně. Vychází také elektronicky. ISSN 0950-382X.
CODEN MOMIEE.

Prvním údajem záznamů seriálových publikací je jejich hlavní název [ČSN ISO 690:1987, čl. 4.2]. Hlavní název lze v určitých případech doplnit i podnázevem. Následuje odpovědnost k seriálu, jde zpravidla o korporaci (viz příklad 24), popřípadě může jít také o fyzickou osobu (viz tento příklad). Specifickým údajem je údaj o vydávání seriálové publikace jako celku, který následuje za názvem, popřípadě za podnázevem nebo za podřízenou odpovědností [P, 4.3.6]. CODEN je jeden z dalších trvalých identifikátorů pro seriálové publikace (zejména z oblasti vědy a techniky) – pochází z USA.

Příklad 24: záznam českého tištěného časopisu (jako celku)

- ✓ *Časopis pro moderní filologii*. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. 1991- , roč. 73, č. 1- . *Říčany* : SK Press, 1991- . 2x ročně. Vydáváno od roku 1911, od roku 1991 obnoveno vydávání časopisu jako samostatné jednotky. Dříve vydával Ústav pro jazyk český AV ČR. ISSN 0008-7386.

Záznam českého vědeckého časopisu, který začal od roku 1991 (od ročníku 73) vycházet samostatně. Historie změn vydávání včetně vydavatele je zachycena v nepovinné poznámkové oblasti.

Příklad 25 záznam zahraniční vědecké edice tištěných materiálů (jako celku)

- ✓ *Lecture notes in computer science*. International Finance Corporation. 1989- , no. 1- . *Berlin (D.C.)* : Springer, 1973- . Vychází také elektronicky. Vychází nepravidelně. ISSN 0302-9743.

Edice tištěných monografických publikací jsou jedním z druhů seriálových publikací. Jejich citování jako celků je spíše výjimečné. V některých informačních systémech, zejména citačních služeb, jsou vědecké edice sborníků pojety mimořádně jako vědecké časopisy s příslušným identifikátorem ISSN (například v citačním systému

WOS) s tím, že jejich články (statě) jsou pak přednostně zpracovávány jako běžné články z časopisů. Pragmatickým důvodem může být například vyšší bodové hodnocení autorů statě v systémech hodnocení vědy a výzkumu. Stať ze sborníku, který vyšel v rámci výše uvedené edice, je uveden v příkladě 22 (jde o logicky správné řešení).

3.1.5 Články v tištěných seriálových publikacích (časopisech, novinách aj.)

Základní obecná struktura bibliografického záznamu

Primární odpovědnost k článku. Název : podnázev článku. **Podřízená odpovědnost k článku.** Název : *podnázev zdrojového dokumentu*. Vydání. Rok vydání, Svazek/Ročník, Číslo, Rozsah stran. **Dostupnost. Standardní číslo.**

Příklad 26: záznam článku v českém tištěném vědeckém časopise

- ✓ KRSKOVÁ, L.; HILSKÁ, I.; KOPECKÁ, P. aj. Molekulární diagnostika maligních lymfomů řady B : detekce klonality a stručný přehled problematiky s vlastními výsledky. *Časopis lékařů českých*. 2004, roč. 143, č. 3, s. 191-194. **ISSN 0008-7335.**

Názvy zdrojových dokumentů (časopisů, novin aj.) se v souladu s normami ČSN ISO 690:1997 a ISO 690-2:1997 zapisují *kurzivou*. Názvu nepředchází žádné návěští typu „In“. Lokace článku ve zdrojovém dokumentu (tj. údaje o roku vydání, popřípadě i měsíci vydání, svazku nebo ročníku, čísle a rozsahu stran) je všude v tomto metodickém materiálu oddělena od předcházejícího názvu (a popřípadě údaji o vydání) jednotně a jednoznačně tečkou a mezerou (týká se tištěných i elektronických zdrojů). Zápis identifikátoru ISSN, který identifikuje seriál jako celek, je doporučeným údajem. Je výhodný pro případné automatické zpracování citovaného dokumentu.

Poznámka: text normy ČSN ISO 690:1987 neobsahuje instrukci pro jednoznačnou interpunkci oddělování lokační části od předcházejících názvových údajů seriálu. Někdy je uváděna tečka a mezera [ČSN ISO 690:1987, čl. 4.4 nebo 7.11.2, příklad 3], jindy čárka a mezera [ČSN ISO 690:1987, čl. 4.4 nebo příklady z národní části]. Mladší norma ČSN ISO 690-2:1997 oddělování lokační části již řeší jednoznačně pomocí tečky a mezery [ČSN ISO 690-2:1997, čl. 5.2.2, příklady] - viz také všechny příklady v podkapitole 3.2.5 tohoto metodického materiálu.

Příklad 27: záznam článku v zahraničním tištěném vědeckém časopise (má také online verzi)

- ✓ BROWMAN, Howard I.; STERGIOU Konstantinos I. Factors and indices are one thing, deciding who is scholarly, why they are scholarly, and the relative value of their scholarship is something else entirely. *Ethics in science and environmental politics*. June 2008, vol 8, no. 1, s. 1-3. **ISSN 1863-5415.**

Online verze časopisu vychází z jiným identifikátorem ISSN (v záznamu online verze by byl uveden povinně). V tomto záznamu tištěné verze lze uvedení ISSN doporučit také.

Příklad 28: záznam článku z vědeckého časopisu (archivní digitální kopie článku je dnes po digitalizaci dostupná také z WWW) – jeho související technická zpráva je k dispozici rovněž z WWW (viz příklad 75)

- ✓ BLAIR, David C.; MARON, M.E. An Evaluation of retrieval effectiveness for a full-text document retrieval system. *Communications of the ACM*. March 1985, vol. 28, issue 3, s. 289-299. **Dostupný komerčně také z digitálního archivu ACM (DOI):** <<http://doi.acm.org/10.1145/3166.3197>>. ISSN 0001-0782.

Pomocí adresy URL, která zahrnuje identifikátor DOI 10.1145/3166.3197 (je identifikátorem daného článku) se uživatel dostane na server vydavatele časopisu, kde najde volně dostupný metadatový záznam včetně odkazu na úplný text – jeho získání je ale vázáno na licenci – proto je v poznámkové větě o dostupnosti fráze „komerčně také“.

Příklad 29: záznam krátkého článku z vědeckého časopisu (elektronická verze je dostupná komerčně také z WWW)

- ✓ [AERTS, Raf](#). Digital identifiers work for articles, so why not for authors? *Nature : the international weekly journal of science*. 19 Jun 2008, vol. 453, no. 7198, s. 979-979. **Dostupný také komerčně z WWW (DOI):** <<http://dx.doi.org/10.1038/453979b>>. ISSN 0028-0836.

Jméno autora v primární odpovědnosti je v tomto příkladě mimořádně hypertextově odkazováno na autoritní záznam autora s trvalým identifikátorem „A-7602-2008“ v systému ResearcherID (<http://www.researcherid.com/>). Identifikátor DOI je opět uveden v rámci adresy URL.

Příklad 30: záznam článku ve francouzském tištěném vědeckém časopise

- ✓ FABRE André-Julien. Le cancer dans l'Antiquité : Les enseignements de Celse. *Histoire des sciences médicales*. 2008, t. 42, n° 1, s. 63-70. ISSN 0440-8888.

Označování údajů z lokační části (kromě stran) se zapisuje v jazyce dokumentu a pomocí zkratk jednotlivých dílčích údaje (viz také příklad 31 a 32). Zkratka „t.“ zastupuje francouzské slovo „tome“ (tj. svazek nebo ročník).

Příklad 31: záznam článku v německém tištěném časopise

- ✓ MENKE, Christoph. Der Abgrund des Subjekts : Soziale Bedingungen der Aporien der Gerechtigkeit. *Zeitschrift für Rechtssoziologie*. 2008, Bd. 29, Heft 1, s. 81-108. ISSN 0174-0202.

Příklad 32: záznam článku v ruském tištěném vědeckém časopise v transliteraci do latinky (2x) a v původní cyrilici (ruština) – dokument je k dispozici volně také na WWW

- ✓ VATAGIN, M. Û. Uslovnoe toplivo. *Atomnaâ strategiâ*. 2008, no. 1, s. 20-21, **Dostupný také z WWW:** <http://www.proatom.ru/files/as33_19_35.pdf>. ISSN 1561-7068.

- ✓ VATAGIN, M. Ju. Uslovnoje toplivo. *Atomnaja strategija*. 2008, no. 1, s. 20-21, Dostupný také z WWW: <http://www.proatom.ru/files/as33_19_35.pdf>. ISSN 1561-7068.
- ✓ БАТАГИН, М. Ю. Условное топливо. *Атомная стратегия*. 2008, no. 1, s. 20-21. Dostupný také z WWW: <http://www.proatom.ru/files/as33_19_35.pdf>. ISSN 1561-7068.

Problémy transliterace cyrilice do latinky v českém prostředí jsou osvětleny v části pravidel této příručky [P, 4.2.1] – první záznam je transliterací podle platné mezinárodní normy ISO ČSN ISO 9:1995, druhý záznam je transliterací podle *Doporučení NK ČR* [Doporučení, 2004], ve třetím záznamu jde o originální cyrilici (ruština). Nepovinná poznámka o dostupnosti (v daném případě celého čísla časopisu) je ve všech variantách formulována v jazyce zpracovatele.

3.1.6 Patentové dokumenty

Základní obecná struktura bibliografického záznamu

Primární odpovědnost (přihlašovatel). Název vynálezu. Podřízená odpovědnost. Poznámky. Dostupnost. Země nebo vydávající úřad. Druh patentového dokumentu, Číslo. Datum vydání patentového dokumentu.

Poznámka ke struktuře záznamu patentových dokumentů:

Anglická verze mezinárodní normy ISO 690:1987 zahrnuje jediný příklad záznamu patentového spisu [čl. 4.5]. V záznamu chybí (zřejmě omylem) jakákoliv interpunkce před údajem o druhu patentového dokumentu, navíc je, asi omylem, v jedné z forem záznamu uveden kurzivou i údaj o zemi a druhu patentového dokumentu. České vydání ČSN ISO 690:1987 zahrnuje vedle převzatého originálního záznamu také jeden příklad záznamu českého patentového spisu (v národní příloze), ve kterém však je před údajem o druhu patentového dokumentu uvedena interpunkce tečky a mezery. V českém příkladě se navíc opakuje stejná chyba jako v originálním příkladě - omylem je uvedena kurziva v údaji o zemi a druhu patentového dokumentu. Výše uvedený model a také níže uvedené záznamy budou interpunkcí tečky a mezery zahrnovat. A údaje o zemi nebo vydávajícím úřadu a o druhu patentového dokumentu jsou uváděny rovným písmem. Mezinárodní norma také nezmiňuje, v jakém jazyce mají být zapisovány tyto údaje. V dále uvedených příkladech bude proto uplatněn jazyk, který se vyskytuje v samotných dokumentech. Půjde-li o případ mezinárodního patentu, kdy jsou údaje uváděny ve více jazycích, bude uplatněn jazyk, který se vyskytuje jako první v pořadí. Struktura záznamu obsahuje i u patentových dokumentů nepovinný údaj o elektronické dostupnosti digitalizovaného dokumentu, který je velmi žádaný (v zahraničních systémech jde dnes o běžný údaj)

Příklad 33: záznam národního patentového spisu (Česká republika)

- ✓ *Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. Způsob přípravy silicidových ochranných vrstev na titanu, jeho slitinách a intermetalikách. Původce Dalibor Vojtěch. IPC: C23C10/44, C23C14/00, C23C10/60. Česká republika. Patentový spis, CZ 299621 B6. 2008-09-24.*

Forma jména korporace, uvedené v primární odpovědnosti, je převzata z národní databáze autoritních záznamů AUT spravované Národní knihovnou ČR (viz záznam této databáze v přiloženém seznamu zdrojů autoritních dat na konci příručky). V poznámce je pod návěštím IPC (International Patent Classification) uvedeno více třídníků oddělených od sebe čárkou a mezerou. Hodnoty IPC jsou převzaty z digitální kopie patentového spisu, která byla na podzim 2008 veřejně dostupná na internetu (<http://spisy.upv.cz/Patents/FullDocuments/299/299621.pdf>). Softwarová aplikace českého úřadu ÚPV, která zajišťuje úplné texty, se však opět po čase změnila, URL zatím není stabilní, takže dostupnost není momentálně v příkladě záznamu uvedena.

Příklad 34: záznam národní přihlášky vynálezu (Česká republika)

- ✓ **Spolek pro ekologické bydlení (Březovice, CZ). Palivo a/nebo krmivo na bázi rostlinných materiálů.** Původce Hana Marešová, Lubomír Verner. IPC: C10L5/44. Česká republika. Přihláška vynálezu, CZ 2007-151 A3. 2008-09-03.

I v tomto příkladě jsou hodnoty IPC převzaty z digitální kopie přihlášky vynálezu, která byla na podzim 2008 veřejně dostupná na internetu (http://spisy.upv.cz/Applications/2007/PPVCZ2007_0151A3.pdf). Nová lokace (URL) zatím není stabilní, takže není momentálně ani v tomto příkladě záznamu uvedena.

Příklad 35: záznam evropského patentového spisu (evropský patent) přiděleného německé společnosti

- ✓ **Afrikanische Frucht-Compagnie (Německo). Verfahren zur Herstellung von mit Bananen gefüllten Verpackungen und Verpackung zum Transport und zur Präsentation von bananen.** Inventor Jörg Doberstein. IPC: B65B25/04. Digitální kopie patentového spisu včetně úplného záznamu a další dokumentace dostupná z WWW: <http://www.epoline.org/portal/public/registerplus>. European Patent Office. Europäisches Patentschrift, EP1787911 B1. 2008-08-20.

Od vydání původní normy ISO 690:1987 uplynulo již více než 20 let, a tak je samozřejmé, že lze v současné době také v případě patentových dokumentů jednoznačně doporučit připojení údaje (nepovinného) o jejich volné dostupnosti, pokud je dokument skutečně takto k dispozici. Jde o žádoucí a potřebnou informaci pro současného uživatele informací. V příkladě 35 je uvedena adresa URL, na které je k dispozici zajímavá online vyhledávací aplikace. Postačí uvést číslo spisu a uživatel získá kompletní informace o průběhu patentování včetně úplných textů.

Příklad 36: záznam mezinárodní patentové přihlášky PCT (Firma a vynálezci pocházejí z ČR)

- ✓ **Zentiva (firma). A pharmaceutical composition with atorvastatin active ingrediens.** Inventors Alena Prokopova, Pavel Sebek, Michaela Dubovska, Vaclav Tomasek. IPC: A61K 31/40, A61K 9/16, A61K 9/28. Digitální kopie přihlášky včetně úplného záznamu a další dokumentace dostupná z WWW (Permanent link): <http://www.wipo.int/pctdb/en/wo.jsp?WO=2008106901>. World Intellectual Property Organization. International application (PCT), App. Num PCT/CZ2008/000024, Publ. Num. WO/2008/106901. 2008-09-12.

Údaj o primární korporativní odpovědnosti je vytvořen podle národního souboru autoritních záznamů AUT (NK ČR). Jména v podřízené odpovědnosti jsou ve formě uvedené v dokumentu. Adresu URL o dostupnosti lze v případě tohoto dokumentu vřele doporučit k uvedení v záznamu. Jde o trvalou a **stabilní adresu (Permalink)** záznamu a odkazu na úplný text dokumentu. Jde o službu systému digitální knihovny mezinárodní organizace WIPO, která je zajišťována novou softwarovou aplikací.

3.2 Bibliografické záznamy elektronických dokumentů

3.2.1 Elektronické monografie, sídla WWW, databáze a počítačové programy

Základní obecná struktura bibliografického záznamu

Primární odpovědnost. *Název* : *podnázev* [Druh nosiče]. **Podřízená odpovědnost.** Vydání a/nebo Verze. Místo vydání : Nakladatel/Vydavatel, Datum vydání, Datum aktualizace/revize [Datum citování u online dokumentů]. **Edice. Poznámky.** Dostupnost a přístup. Standardní číslo.

Příklad 37: záznam odborného dokumentu dostupného volně z WWW, který byl později také přijat a schválen jako mezinárodní norma (viz příklad 79)

- ✓ Consultative Committee for Space Data Systems. *Reference Model for an Open Archival Information System (OAIS)* [online]. Washington (D.C.) : CCSDS, January 2002 [cit. 2008-12-12]. [1, xiii, 139 s.]. **Recommendation for Space Data System Standards, CCSDS 650.0-B-1. Blue Book, Issue 1. Schváleno také jako ISO 14721:2003.** Dostupný z WWW: <<http://public.ccsds.org/publications/archive/650x0b1.pdf>>.

Rozsáhlejší odborný dokument je popsán pod primární odpovědností Konzultačního výboru pro systémy zpracovávající data z oblasti vesmíru (Consultative Committee for Space Data Systems, CCSDS, <http://www.ccsds.org>), který je mezinárodním fórem agentur působících v oblasti kosmického výzkumu. Jde o výrazné autorství uvedené na titulní straně. Jeho další verze má podobu mezinárodní normy ISO 14721:2003. Dokument je k dispozici zdarma na WWW.

Za názvem zdroje se povinně po mezeře v hranaté závorce uvádí údaj o druhu nosiče, například [online], [CD-ROM] aj. Druh nosiče lze doplnit i údajem o druhu zdroje, například [online databáze], [počítačový program na CD-ROM], [elektronická knihovna], [elektronická pošta] aj. [P, 4.3.3]. U online zdrojů je dále povinné datum citování zdroje, které se uvádí v hranaté závorce, a to buď ve standardizované formě (viz příklad 37 a 38.) nebo v přirozeném pořadí v jazyce zpracovatele záznamu (viz příklad 39 aj.) [P, 4.3.7].

Příklad 38: dva záznamy různých verzí elektronického dokumentu zveřejněné na WWW, popsané na monografické úrovni (stávající a předcházející verze)

- ✓ LAGOZE, C. aj. (ed.). *The Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting* [online]. Protocol Version 2.0 of 2002-06-14, Document version 2008-12-07T20:42:00Z. 2008 [cit. 2008-12-12]. Dostupný z World Wide Web: <<http://www.openarchives.org/OAI/openarchivesprotocol.html>>.

- ✓ [Van de SOMPEL, Herbert](http://www.openarchives.org/OAI/1.1/openarchivesprotocol.htm); LAGOZE, C. (ed.). *The Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting* [online]. Protocol Version 1.1 of 2001-07-02, Document version 2001-06-20. 2001 [cit. 2008-12-12]. Dostupný z World Wide Web: <<http://www.openarchives.org/OAI/1.1/openarchivesprotocol.htm>>.

Dokument je typem pokračujícího zdroje, který má již několik verzí (každá verze je volně dostupná na WWW). Primární odpovědnost zahrnuje významné editory. V záznamu starší verze je jméno autora (Herbert van de Sompel) ve tvaru podle autocitací samotného autora, hyperlink ale vede k autoritnímu záznamu aplikace služby LAF (OCLC a LC), kde je uplatněna jiná forma jména vytvořená podle ryze knihovnických pravidel. Záznam zahrnuje specifický údaj o verzi protokolu dokumentu včetně přesného data zveřejnění a také údaj o verzi dokumentu s datem a časem změny. U online dostupných dokumentů lze v případě neznámého či nejasného místa zveřejnění a neznámého či nejasného vydavatele tyto údaje v záznamu vynechat [P, 4.3.7]. V poznámkách ale musí být vždy uvedena dostupnost zdroje - adresa URL nebo směrovatelný trvalý identifikátor. Datum vydání zdroje je údajem povinným, je-li znám.

Poznámková věta **o dostupnosti** informačního zdroje (angl. „available“) může být v češtině formulována jako přídavné jméno podle kontextu záznamu, například: „Dostupný“ (zdroj, materiál, dokument, archiv aj.), „Dostupná“ (publikace, databáze, elektronická knihovna aj.) nebo neutrálně „Dostupné“. Anglický termín **„World Wide Web“**, který je základním tvarem, lze z důvodu úspory místa v záznamu zapsat i ve zkráceném tvaru **„WWW“**. Dostupnost přes službu WWW lze také specifikovat přesněji, například „Dostupný z archivu E-LIS“ apod. Současné informační technologie pro propojování zdrojů pokročily natolik, že je možné v rámci poznámky o dostupnosti specifikovat i trvalý identifikátor zdroje, existuje-li, v rámci celé adresy URL včetně servisního směrovacího serveru (v příkladech této příručky je identifikátor uveden v kulaté závorce, například „Dostupný z WWW (DOI): <<http://dx.doi.org/10.2777/93994>>“). Další informace jsou uvedeny v části 4.3.10 této příručky.

Příklad 39: záznam sídla WWW (hlavní strany) jednoho ročníku mezinárodní konference (tj. monografické úrovně popisu)

- ✓ *WEBIST 2008 : International Conference on Web Information Systems and Technologies, 4-7 May, 2008 Funchal, Madeira – Portugal* [online]. Page updated 2008-01-30 [cit. 12. prosince 2008]. Dostupný z WWW: <<http://www.webist.org/2008/index.htm>>.

Příklad 40: záznam zahraniční online oborové encyklopedie dostupné z WWW (s autorizovanými vědeckými hesly) - záznam hesla z encyklopedie viz příklad 50

- ✓ *Medical encyclopedia* [online zdroj]. Atlanta (Georgia) : A.D.A.M. Inc., c1997-2008 [cit. 2008-12-12]. Zdroj dostupný v rámci systému MedlinePlus z WWW: <<http://www.nlm.nih.gov/medlineplus/encyclopedia.html>>.

Záznam oborové encyklopedie jako celku začíná hlavním názvem, společnost A.D.A.M, Inc. je uvedena jen jako vydavatel (drží autorská práva). Stejný princip - viz též příklad 41. Datum copyrightu bylo v daný den uvedeno na hlavní stránce zdroje.

Příklad 41: záznamy dvou jazykových verzí zahraniční online univerzální encyklopedie (typu wiki bez autorizovaných hesel!) - záznamy hesel z této encyklopedie viz příklad 51

- ✓ *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2008-12-12]. **Anglická verze**. Dostupná z WWW: <<http://en.wikipedia.org/>>.
- ✓ *Wikipedie : otevřená encyklopedie* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2008-12-12]. **Česká verze**. Dostupná z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/>>.

Jde o známý pokračující (integrující) informační zdroj, a proto je za vrocením pomlčka (otevřený a stále doplňovaný nebo aktualizovaný zdroj).

Příklad 42: záznam souboru elektronických textů na CD-ROM ze 4 konferencí

- ✓ *New Information Technology Conference proceeding* [CD-ROM]. **Ching-chih Chen (ed.); disc created by Ching-chih Chen, Amanda Lo, Yu-Huei Lainer**. West Newton (Mass.) : MicroUse Information, 1991. **1 optický disk. Vyhledávací systém: Kaware. Obsahuje: 1st Pacific, Bangkok, 1987; 2nd Pacific, Singapore, 1989; 3rd International, Guadalajara, 1990; 4th International, Budapest, 1991.**

Příklad 43: záznam (staršího) počítačového programu pro komunikaci s databází

- ✓ *OCLC Passport for Windows* [počítačový program na disketě]. **Online Computer Library Center**. Version 1.10. Dublin (Ohio) : OCLC, c1995-1996. 6 disket; 5 1/4 palce. **Instalační program a uživatelské rozhraní pro Microsoft Windows.**

3.2.2 [Nesamostatné] části elektronických monografií, WWW sídel, databází a počítačových programů

Základní obecná struktura bibliografického záznamu

Primární odpovědnost ke zdrojovému dokumentu. *Název : podnázev zdrojového dokumentu* [Druh nosiče]. **Podřízená odpovědnost ke zdrojovému dokumentu**. Vydání a/nebo Verze. Místo vydání : Nakladatel/Vydavatel, Datum vydání, Datum aktualizace/revize [Datum citování u online dokumentů]. Označení části (kapitoly aj.), Název části. **Číslování v rámci zdrojového dokumentu**. Lokace v rámci zdrojového dokumentu. **Poznámky**. Dostupnost a přístup. Standardní číslo.

Příklad 44: záznam dílčí stránky webového sídla odborné organizace

- ✓ American Psychological Association. *American Psychological Association* [online]. Washington (D.C.) : APA, c2006 [cit. 2008-12-12]. About the American Psychological Association. Dostupný z WWW: <<http://www.apa.org/about/>>.

Záznam je uveden korporativní primární odpovědností. Údaje o nesamostatné části webového sídla se uvádějí za bibliografickými údaji zdroje jako celku a před poznámkami [P, 4.3.12] [ČSN ISO 690-2, čl. 7.14.1]. Jde-li o hierarchii více názvů částí, zapisuje se každý zvlášť a oddělují se tečkou a mezerou – viz příklad 45.

Příklad 45: záznam dílčí části sídla WWW vládní instituce (USA)

- ✓ Spojené státy americké. National Technical Information Service. *NTIS Homepage* [online]. Springfield (Virginia) : U.S. Department of Commerce, National Technical Information Service, 2008-03-20 [cit. 2008-12-12]. NTIS Product Types & Families. NTIS Database. Dostupný z WWW: <<http://www.ntis.gov/products/database.aspx>>.

Forma jména korporace, uvedené v primární odpovědnosti, je převzata z národní databáze autoritních záznamů AUT spravované Národní knihovnou ČR. Datum zdroje je převzato z metadatového záznamu vnořeného v HTML kódu. Název závislé části má po tečce a mezeře další hierarchicky závislý název.

Příklad 46: záznam dílčí stránky v části webového sídla odborné organizace

- ✓ [Thomson Scientific \(firma\)](http://www.researcherid.com). *ResearcherID.com* [online]. c2008 [cit. 2008-12-12]. What is ResearcherID? Dostupný z WWW: <<http://www.researcherid.com/resources/html/faq.html>>.

Jméno korporace v primární odpovědnosti je hypertextově propojeno s autoritním záznamem aplikace služby LAF (OCLC a LC), doplněk je ale v češtině.

Příklad 47: záznam části webového sídla typu dokumentace o celém systému databáze encyklopedie (anglická verze) – záznam celého sídla je v příkladě 41

- ✓ *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2008-12-12]. Wikipedia:About. **Anglická verze**. Dostupná z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:About>>.

3.2.3 [Samostatné] příspěvky do elektronických monografií, webových sídel, databází a počítačových programů

Základní obecná struktura bibliografického záznamu

Primární odpovědnost k příspěvku. Název : podnázev příspěvku. In Primární odpovědnost ke zdrojovému dokumentu. *Název : podnázev zdrojového dokumentu* [Druh nosiče]. **Podřízená odpovědnost ke zdrojovému dokumentu**. Vydání a/nebo Verze. Místo vydání : Nakladatel/Vydavatel, Datum vydání, Datum aktualizace/revize [Datum citování u online dokumentů]. **Číslování v rámci zdrojového dokumentu**. Lokace v rámci zdrojového dokumentu. **Poznámky**. Dostupnost a přístup. Standardní číslo.

Příklad 48: záznam příspěvku z online sborníku periodického odborného mezinárodního sympozia

- ✓ HAGEN, John H. Building Effective Discovery Tools for Academic Promotion and Tenure Evidence : the Added Value of ETD and Institutional Repository Metadata, Citation and Access. In *ETD 2007 : 10th International Symposium on Electronic Theses and Dissertations, Uppsala, Sweden, 13th – 16th June 2007* [online]. Uppsala : Uppsala University Library, 2007 [cit. 2008-12-22]. Dostupný z WWW: <<http://epc.ub.uu.se/etd2007/files/papers/paper-51.pdf>>.

Příklad 49: záznam příspěvku z jednoho ročníku české online konference

- ✓ DUDEK, Petr. Řízení zpravodajského systému ve skupině Unipetrol. In *INSOURCE 2008 : konference o profesionálních informačních zdrojích, Praha 5.-6. února 2008 : sborník příspěvků konference* [online]. Praha : Albertina icome Praha, 2008 [cit. 2008-12-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.insource.cz/pdf/2008/dudek-petr2.pdf>>.

Příklad 50: záznam autorizovaného hesla ze zahraniční online oborové encyklopedie dostupné na WWW - záznam encyklopedie jako celku viz příklad 40

- ✓ MASON, James R. (updat.). Metastatic brain tumor. In *Medical encyclopedia* [online zdroj]. Atlanta (Georgia) : A.D.A.M. Inc., c1997-2008, update date 2008-10-06 [cit. 2008-12-12]. Zdroj dostupný v rámci systému MedlinePlus z WWW: <<http://www.nlm.nih.gov/medlineplus/ency/article/000769.htm>>.

Příklad 51: záznamy neautorizovaných hesel ze dvou jazykových verzí zahraniční online univerzální encyklopedie (typu wiki) - záznam encyklopedie viz příklad 41

- ✓ Polymer. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikimedia Foundation, 2001- , last modif. on 24 October 2008 [cit. 2008-12-12]. **Anglická verze.** Dostupný z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Polymer>>.
- ✓ Polymer. In *Wikipedie : otevřená encyklopedie* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikimedia Foundation, 2001- , strana naposledy edit. 2008-09-28 [cit. 2008-12-12]. **Česká verze.** Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Polymer>>.

Jde hesla, která nemají uvedené autory, záznamy proto začínají jen názvem hesla. Za celkovým vrocením mateřského zdroje je nutné v případě Wikipedie uvést datum (rok) aktualizace hesla (článku). URL adresa je v tomto případě přímo adresou hesel.

3.2.4 Elektronické seriálové publikace (časopisy, noviny, edice aj.)

Základní obecná struktura bibliografického záznamu

<p><i>Název : podnázev</i> [Druh nosiče]. Vydání a/nebo Verze. Místo vydání : Nakladatel/Vydavatel, Datum vydání, Datum aktualizace/revize [Datum citování u online dokumentů]. Edice. Poznámky. Dostupnost a přístup. Standardní číslo.</p>

Příklad 52: záznam elektronické online dostupné verze českého odborného časopisu – záznam článku z tohoto seriálu viz příklad 55

- ✓ *Chemické listy* [online]. Praha : Česká společnost chemická, 1997- [cit. 2008-12-12]. **1x měsíčně. Vychází také v tištěné formě od roku 1876 (ISSN 0009-2770) a na CD-ROM (ISSN 1803-2389).** Dostupný z WWW: <<http://www.chemicke-listy.cz/>>. ISSN 1213-7103.

Záznam samostatně vycházející online verze tradičního českého vědeckého časopisu (z oboru chemie). Online verze (vychází od roku 1997) má svébytný identifikátor ISSN, proto je možné připravit samostatný bibliografický záznam. Časopis patří do narůstající skupiny online volně dostupných vědeckých časopisů

(Open Access) a je také registrován v mezinárodní registrační databázi DOAJ (Directory of Open Access Journals, <http://www.doaj.org/>).

Příklad 53: záznam elektronického online volně dostupného zahraničního časopisu – záznam článku z tohoto seriálu viz příklad 56

- ✓ *Behavioral and brain function* [online]. London : BioMed Central, 2005- [cit. 2008-12-22]. **1x měsíčně**. Dostupný z WWW: <<http://www.behavioralandbrainfunctions.com/home>>. ISSN 1744-9081.

Jde o jeden z mnoha vědeckých recenzovaných časopisů známého britského vydavatele BioMed Central, dostupných online zdarma (publikování platí zásadně autoři článků). Časopis patří do narůstající skupiny online volně dostupných vědeckých časopisů (Open Access) a je také registrován v mezinárodním registru DOAJ (Directory of Open Access Journals, <http://www.doaj.org/>). Časopis se vyznačuje také tím, že v rámci měsíců, roků a ročníků mají jednotlivé články přidělováno samostatné číslo (article no.), tj. časopis nemá zavedena klasicky pojatá čísla sešitů. Jednotlivé články ale mají přiděleny jedinečné identifikátory DOI – viz příklad 56

Příklad 54: záznam online volně dostupného univerzitního časopisu (již uzavřeného)

- ✓ *Forum : časopis Univerzity Karlovy* [online]. **Vydává Rektorát Univerzity Karlovy**. Praha : Univerzita Karlova, 1995-2002 [cit. 2008-12-22]. **1x za 14 dnů**. Dostupný z WWW: <<http://forum.cuni.cz/>>. ISSN 1211-1724.

3.2.5 Články v elektronických seriálech (časopisech, novinách aj.)

Základní obecná struktura bibliografického záznamu

Primární odpovědnost k článku. Název : podnázev článku. *Název : podnázev zdrojového dokumentu* [Druh nosiče]. Vydání. Datum vydání zdrojového dokumentu, Svazek (Ročník), Číslo, Datum aktualizace/revize [Datum citování u online dokumentů], Lokace v rámci zdrojového dokumentu. **Poznámky**. Dostupnost a přístup. Standardní číslo.

Příklad 55: záznam článku z českého elektronického online dostupného časopisu

- ✓ SRNEC, Martin; ONČÁK, Milan; ZAHRADNÍK, Rudolf. Rozenova reakce : Mechanismus oxidace organických molekul kyselinou fluorovou. *Chemické listy* [online]. 2008, roč. 102, č. 12 [cit. 2008-12-12], s. 1089-1091. Dostupný z WWW: <http://www.chemicke-listy.cz/docs/full/2008_12_1089-1091.pdf>. ISSN 1213-7103.

Příklad 56: záznam článku z anglického elektronického online dostupného časopisu

- ✓ GOLAY, Laetitia; SCHNIDER, Armin; PTAK, Radek. Cortical and subcortical anatomy of chronic spatial neglect following vascular damage. *Behavioral and brain function* [online]. September 2008, vol. 4, article no. 43 [cit. 2008-12-22]. Dostupný z WWW (DOI): <<http://dx.doi.org/10.1186/1744-9081-4-43>>. ISSN 1744-9081.

Záznamy článků z tohoto časopisu mají v lokaci uveden měsíc, rok a ročník (v jazyce dokumentu) a specifické číslo článku (article no.). Klasická struktura číslování sešitů není zavedena. Jednotlivé články ale mají přiděleny jedinečné identifikátory DOI. V záznamu je tento identifikátor součástí URL adresy servisní směrovací služby, která uživatele zavede na stránku s metadaty k danému článku a odkazem na volně dostupný úplný text. Metadatový záznam je dostupný také ze stránky vydavatele (<http://www.behavioralandbrainfunctions.com/content/4/1/43>).

Příklad 57: záznam druhé části článku z anglického elektronického online dostupného časopisu

- ✓ SOMPEL, H. Van de; HOCHSTENBACH, P. Reference Linking in a Hybrid Library Environment. Part 2, SFX, a Generic Linking Solution. *D-Lib Magazine* [online]. 1999, vol 5, no. 4 [cit. 2007-01-08]. Dostupný z WWW: <http://www.dlib.org/dlib/april99/van_de_sompel/04van_de_sompel-pt2.html>. ISSN 1082-9873.

Článek vyšel ve dvou částech. Hlavní název článku je ukončen tečkou a mezerou a za nimi následuje údaj o označení a čísle závislé části a po čárce je uveden závislý název. Řešení této situace neupravuje mezinárodní norma (je připraveno podle katalogizačních standardů).

Příklad 58: varianty záznamů článku z ruského volně dostupného online časopisu v transliteraci do latinky (2x) a v původní cyrilici (ruština)

- ✓ BARAHNIN, V. B.; FEDOTOV, A. M. Metodika postroeniâ informacionno-spravočnoj sistemy po istorii matematičeskoj nauki. *Elektronnye biblioteki* [online]. 2007, tom 10, vypusk 1 [cit. 2008-12-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.elbib.ru/index.phtml?page=elbib/rus/journal/2007/part1/BF>>. ISSN 1562-5419.
- ✓ BARACHNIN, V. B.; FEDOTOV, A. M. Metodika postrojenija informacionno-spravočnoj sistemy po istorii matematičeskoj nauki. *Elektronnyje biblioteki* [online]. 2007, tom 10, vypusk 1 [cit. 2008-12-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.elbib.ru/index.phtml?page=elbib/rus/journal/2007/part1/BF>>. ISSN 1562-5419.
- ✓ БАРАХНИН, В. Б.; ФЕДОТОВ, А. М. Методика построения информационно-справочной системы по истории математической науки. *Электронные библиотеки* [online]. 2007, том 10, выпуск 1 [cit. 2008-12-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.elbib.ru/index.phtml?page=elbib/rus/journal/2007/part1/BF>>. ISSN 1562-5419.

Problémy transliterace cyrilice do latinky v českém prostředí jsou osvětleny v části pravidel [P, 4.2.1] – první záznam je transliterací podle platné mezinárodní normy ISO ČSN ISO 9:1995, druhý záznam je transliterací podle *Doporučení NK ČR* [Doporučení, 2004], ve třetím záznamu jde o originální cyrilici (ruština). Údaj o dostupnosti článku je formulována v jazyce zpracovatele. Viz též příklad 32 (popis článku z tradičního ruského časopisu).

3.2.6 Systémy elektronických konferencí, diskusních listů aj.

Základní obecná struktura bibliografického záznamu

Název : podnázev zdroje [Druh nosiče]. Místo vydání : Vydavatel, Datum vydání [Datum citování]. **Poznámky**. Dostupnost a přístup.

Příklad 59: záznam českého volně dostupného elektronického diskusního listu (příspěvek v tomto listu viz příklad 61)

- ✓ *KNIHOVNA List : Diskusni skupina knihoven a automatizace knihoven* [online]. Praha : CESNET, 1993 - [cit. 22. prosince 2008]. Dostupný z Internetu: <knihovna@cesnet.cz>. Dostupný také z WWW: <<http://listserv.cesnet.cz/cgi-bin/wa?A0=knihovna>>.

Příklad 60: záznam amerického volně dostupného elektronického diskusního listu (příspěvek v tomto listu viz příklad 62)

- ✓ *Web4Lib Electronic Discussion : An electronic discussion for library-based World-Wide Web managers* [online]. May 12, 1994- [cit. 2008-12-22]. Dostupný z Internetu: <web4lib@webjunction.org>. Dostupný také z WWW: <<http://lists.webjunction.org/web4lib/>>.

3.2.7 Jednotlivé elektronické zprávy z elektronických konferencí, diskusních listů aj.

Základní obecná struktura bibliografického záznamu

Primární odpovědnost ke zprávě. **Název** : podnázev zprávy. In **Název systému zpráv** [Druh nosiče]. **Podřízená odpovědnost/příjemce zprávy**. Místo vydání : Vydavatel, Datum vydání (u osobní a neveřejné komunikace se uvádí datum odeslání) [Datum citování]. **Číslování v rámci systému zpráv**. Lokace v rámci systému zpráv. **Poznámky**. Dostupnost a přístup (s výjimkou osobní nebo neveřejné komunikace).

Příklad 61: záznam zprávy z volně dostupného elektronického listu (viz příklad 59)

- ✓ RICHTER, Vít. Autorske pravo ve znalostni ekonomice. In *KNIHOVNA List : Diskusni skupina knihoven a automatizace knihoven* [online]. Praha : CESNET, Fri, 15 Aug 2008 11:54:34 +0200 [cit. 22. prosince 2008]. Dostupný z Internetu: <knihovna@cesnet.cz>. Dostupný také z WWW: <<http://listserv.cesnet.cz/cgi-bin/wa?A2=ind0808&L=knihovna&T=0&F=&S=&P=3291>>.

V případě jednotlivých zpráv se v údaji o datu vydání zapisuje přesné datum včetně časových údajů [P, 4.3.7] [ČSN ISO 690-2, čl. 7.9.1]. Údaje se přebírají v jazyce dokumentu z hlavičky zprávy.

Příklad 62: záznam zprávy ze amerického volně dostupného elektronického listu (viz příklad 60)

- ✓ KOCH, Traugott. CfP : Special Issue on Digital Libraries and eScience, IJDL. In *Web4Lib Electronic Discussion* [online]. Mon Mar 13 11:12:13 EST 2006 [cit.

2008-12-22]. Dostupný z Internetu: <web4lib@webjunction.org>. Dostupný také z WWW: <<http://lists.webjunction.org/wjlists/web4lib/2006-March/039960.html>>.

Příklad 63: záznam zprávy z elektronické skupiny Newsgroup a odpovědi na ni

- ✓ MODEL, Josh. NCBI Blast Report - Expect(2) . In *BIO-SOFTWARE/bionet.software* [online]. Wed Mar 22 19:03:14 EST 2006 [cit. 2008-12-22]. Dostupný z Internetu: <bio-soft@net.bio.net>. Dostupný také z WWW: <<http://www.bio.net/bionet/mm/bio-soft/2006-March/024540.html>>.
- ✓ KARPLUS, Kevin. Re: NCBI Blast Report - Expect(2). In *BIO-SOFTWARE/bionet.software* [online]. Wed Mar 22 20:02:44 EST 2006 [cit. 2008-12-22]. Dostupný z Internetu: <bio-soft@net.bio.net>. Dostupný také z WWW: <<http://www.bio.net/bionet/mm/bio-soft/2006-March/024541.html>>.

Příklad 64: záznam zprávy (přeposlané) z neveřejného diskusního listu a odpovědi na ni

- ✓ SUBIRATS, Imma. Fwd: Towards a Continuum of Scholarship. In *E-LIS editors* [online]. 08 Mar 2006, 11:36:20 PM [cit. 2006-03-30]. Dostupný z Internetu pro registrované účastníky: <elis-editors@lists.openlib.org>.
- ✓ MORRISON, Heather. Re: Fwd: Towards a Continuum of Scholarship. In *E-LIS editors* [online]. 09 Mar 2006, 12:09:56 A [cit. 2006-03-30]. Dostupný z Internetu pro registrované účastníky: <elis-editors@lists.openlib.org>.

Příklad 65: záznam neveřejné zprávy z osobní emailové komunikace

- ✓ BENDA, Jan. *RE: Informace o informacním systému statni spravy* [elektronická pošta]. Message to: Libor Kubka. 20 Jan 1999 [cit. 1999-05-05]. Osobní komunikace.

3.3 Bibliografické záznamy dalších typů dokumentů (nezahrnutých do ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2)

Tato podkapitola metodického materiálu zahrnuje **návrhy struktur** bibliografických záznamů **vybraných typů dokumentů**, které nejsou obsaženy v normách ČSN ISO 690:1987 a ČSN ISO 690-2:1997. Jde o dokumenty, které ale jsou relativně často citovány studenty ve vysokoškolských kvalifikačních nebo jiných pracích, a proto je jim v tomto materiálu věnována pozornost.

Návrh zahrnuje struktury záznamů samotných vysokoškolských kvalifikačních prací, výzkumných či technických zpráv, technických norem a jiných standardů a některých typů legislativních materiálů. V řadě případů jde o typickou **šedou literaturu**. Navržené struktury ve svém jádru vycházejí z ustanovení obou norem ČSN ISO 690:1987 a ČSN ISO 690-2:1997. Některé specifické a unikátní údaje jsou ve strukturách záznamů pro zahrnuté dokumenty navrženy v souladu s jinými metodikami, protože obě citované normy tyto údaje téměř vůbec neřeší. Některá řešení jsou převzata z bývalé české citační normy ČSN 01 0197, jiná z různých katalogizačních standardů.

Vzhledem k tomu, že tyto vybrané typy dokumentů nejsou předmětem mezinárodních norem ČSN ISO 690:1987 a ČSN ISO 690-2:1997, bude **červenou barvou** označováno jen **minimum údajů jako údajů nepovinných**. U řady záznamů budou i v tomto případě připojovány **elektronické adresy** jejich dostupnosti – v sektoru šedé literatury jde o výrazný moderní trend zpřístupňování těchto dokumentů.

3.3.1 Vysokoškolské kvalifikační práce

Příklad 66: záznam disertační práce českého autora obhájené v zahraničí a publikované zahraničním univerzitním nakladatelstvím

- ✓ SOBOTKA, Tomáš. *Postponement of childbearing and low fertility in Europe*. Amsterdam : Dutch University Press, 2004. II, 298 s. **Population studies**. Disertační práce (PhD.). Rijksuniversiteit Groningen, 2004. NUR 740. **Dostupná také z WWW: <<http://irs.ub.rug.nl/ppn/270156518>>**. ISBN 90-361-9102-5. ISBN 978-90-361-9102-9.

Struktura záznamu publikované disertační práce v podstatě odpovídá modelu popisu jakékoliv publikované tištěné monografie (viz příklady v kapitole 3.1.1 v tomto metodickém textu). Údaje záznamů jsou relativně úplné díky jejich dostupnosti na WWW. Ediční údaj lze považovat v tomto případě za nepovinný. V oblasti poznámek je uvedeno několik specifických údajů: typ práce (v češtině), získaný titul ve zkrácené formě, jméno školy, která přidělila titul, rok obhajoby a specifický kód přidělený disertaci. Tyto údaje jsou pojaty jako povinné a zapisují se, pokud jsou k dispozici. Dostupnost elektronické verze je možné považovat také za nepovinný údaj, nicméně vřele doporučovaný k uvedení v záznamu, pokud bude k zjištění. Záznam zahrnuje dvě formy ISBN.

Příklad 67: záznam starší zahraniční disertační práce publikované zahraničním univerzitním nakladatelstvím

- ✓ FLOSS, Franziska. *Soziale Ungleichheit im Alter*. Wien : VWGÖ, 1982. II, 204, IV s. Disertační práce. **Dissertationen der Johannes Kepler-Universität, 37**. ISBN 3-85369-518-3.

Ediční údaj této disertace, o jejíž obhajobě není dostatek informací, je sice nepovinný na mezinárodní úrovni, ale lze ho doporučit k uvedení, prozrazuje či zpřesňuje jméno instituce, která (pravděpodobně) přidělila i titul.

Příklad 68: záznam nepublikované české diplomové práce

- ✓ VALA, Ladislav. *Projektový management velké dopravní stavby*. Praha, 2008. Diplomová práce (Ing.). České vysoké učení technické, Fakulta dopravní, Ústav ekonomiky a managementu dopravy a telekomunikací, 2008-06-19.

Záznam nemůže v tomto případě obsahovat údaj o nakladateli, protože práce nebyla publikována. Údaj o typu vysokoškolské kvalifikační práce, přiděleném titulu, instituci, která titul přidělila a údaj o datu obhajoby jsou umístěny v oblasti poznámek jako povinné.

Příklad 69: záznam disertační práce v papírové formě, která ale byla po obhajobě zveřejněna také na WWW

- ✓ MARKOVÁ, Jana. *Modelování trhu vysokoškolských vzdělávacích služeb*. Praha, 2008. 111 s. Disertační práce (PhD). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut ekonomických studií. Dostupný také z WWW: <http://ies.fsv.cuni.cz/work/index/show/id/406/lang/cs>.

Údaj o dostupnosti elektronické verze je možné doporučit k uvedení v bibliografickém záznamu i v tomto případě.

Příklad 70: záznam americké disertační práce publikované pouze elektronicky a dostupné z digitálního repozitáře mateřské univerzity

- ✓ CALATA, Jesus Noel. *Densification Behavior of Ceramic and Crystallizable Glass Materials Constrained on a Rigid Substrate* [online]. Blacksburg (Virginia) : Virginia Polytechnic Institute and State University, University Libraries, May 4, 2005 [cit. 2008-12-22]. xvi, 150 s. Disertační práce (PhD). Virginia Polytechnic Institute and State University, Materials Science and Engineering Department. Úplný záznam i text dostupný z WWW: <http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-05112005-132525/>.

Disertace je zveřejněna pouze elektronicky (online) v rámci systému spravovaného univerzitními knihovnami dané školy, proto je vyplněn také údaj o vydavateli. Údaj o dostupnosti je v tomto případě již povinný.

Příklad 71: záznam německé disertační práce publikované pouze elektronicky (na mateřské univerzitě a také v digitálním archivu Německé národní knihovny)

- ✓ WELTE, Andrea. *Musikalisches Geschichtsbewusstsein : Geschichtlichkeit von Musik als didaktische Herausforderung für den Instrumentalunterricht* [online]. Berlin : Universität der Künste, 2008 [cit. 2008-12-22]. 380 s. Disertační práce. Universität der Künste Berlin, Fakultät „Musik“. Dostupný z univerzitního systému OPUS (URN): <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:kobv:b170-opus-318>. Dostupný také z národního digitálního archivu: <http://deposit.d-nb.de/cgi-bin/dokserv?idn=989026868>.

Disertace publikované v Německu elektronicky mají v rámci národního systému přidělován trvalý identifikátor URN pro potřeby jejich rychlého vyhledání.

3.3.2 Výzkumné a technické zprávy

Příklad 72: záznam nepublikované technické zprávy

- ✓ GIBB, A. *Developing trainer and organiser competency for supporting SMEs in Europe*. Durham, 1990. 45 s. Technická zpráva. DUBS-OP--9043. Durham University, Business School. Dostupná také z British Library Document Supply Centre DSC:3630.934815(DUBS-OP--9043).

Specifickým znakem výzkumných a technických zpráv je jejich označení a číslo. Příslušný údaj je v záznamu uveden v poznámkách (povinných) pro označení typu zprávy. Dále mohou následovat údaje o výzkumné úloze, pokud jsou k dispozici,

a zejména jméno instituce, kde byl výzkum realizován. Další (nepovinná) poznámka může informovat o další dostupnosti tohoto dokumentu v současnosti – údaj lze doporučit k zápisu v záznamu (podobně jako elektronické lokalizace).

Příklad 73: záznam výzkumné zprávy publikované v rámci edice Odboru výzkumu a vývoje Britské knihovny

- ✓ STEELE, J. *Information management in advice centre*. London : British Library, Research and Development Department, 1991. 59 s. **BLRD Report, 6035**. ISBN 0-85374-532-3.

Ediční údaj je nepovinný.

Příklad 74: záznam výzkumné zprávy zveřejněné po digitalizaci také na WWW

- ✓ KOSTELECKÝ, Jan. *Připojení lokalit zhuštění bodového pole na DOPNUL*. Zdiaby, 1999. 21 s., 9 s. příl. Výzkumná zpráva. 998/99. Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický. **Dostupný také z WWW:**
<http://www.vugtk.cz/odis/sborniky/vyzk_zpravy/Vz_0998.pdf>.

Dostupnost digitální verze je údajem nepovinným, nicméně v současnosti je vše doporučováno k uvedení v záznamu, pokud je k zjištění.

Příklad 75: záznam starší zahraniční výzkumné zprávy zveřejněné po digitalizaci také na WWW (záznam následného publikovaného článku je uveden v příkladě 28)

- ✓ BLAIR, David C.; MARON, M. E. *An Evaluation of retrieval effectiveness for a full-text document retrieval system*. S.l., February 1984. 38 s. „Working paper“, no. 364. University of Michigan, Graduate School of Business Administration, Division of Research. **Dostupný také ve formátu PDF a TXT z digitálního archivu Deep Blue (HDL):** <<http://hdl.handle.net/2027.42/35415>>.

Údaj o nové elektronické dostupnosti (nepovinný) je v současnosti je doporučováno k uvedení v záznamu. Dokument je v digitálním archivu americké univerzity (v softwaru DSpace) uložen s trvalým identifikátorem americké provenience HDL (Handle). URL zavede uživatele na stránku s metadatovým záznamem včetně odkazu na úplný text. Elektronická adresa je v podstatě sama o sobě jedinečnou citací.

Příklad 76: záznam novější výzkumné zprávy zveřejněné online na WWW i v digitálním archivu

- ✓ HARDY, R.; OPPENHEIM, Ch.; BRODY, T. aj. *Open Access Citation Information* [online]. **JISC Scholarly Communications Group**. September 2005 [cit. 2008-12-22]. „Final Report - Extended Version“. The Joint Information Systems Committee JISC Scholarly Communication Group. Elektronická kopie zprávy dostupná ve formátu DOC z WWW:
<<http://www.jisc.ac.uk/media/documents/themes/infoenvironment/oacitationinformationextended.doc>>. Dostupná také z archivu ESC:
<<http://eprints.ecs.soton.ac.uk/11536/>>.

Záznam zahrnuje také nepovinný údaj o podřízené korporaci.

Příklad 77: záznam původně nepublikované technické zprávy z historického fondu specializované instituce, nyní dostupné také z digitálního archivu

- ✓ CHAPMAN, Dean R. *An approximate analytical method for studying entry into planetary atmospheres*. Washington, May 1958. 103 s. Technická zpráva. NACA TN-4276. National Advisory Committee for Aeronautics. Dostupný také z elektronického archivu: <<http://naca.larc.nasa.gov/reports/1958/naca-tn-4276/>>.

3.3.3 Technické normy a jiné standardy

Příklad 78: záznam aktuálně platné mezinárodní normy

- ✓ ISO 5985:2002. *Animal feeding stuffs – Determination of ash insoluble in hydrochloric acid*. 2nd ed. Geneva : ISO, 2002. 7 s.

Specifickým a jedinečným znakem technických norem je jejich označení a číslo. Příslušný údaj je v tomto metodickém materiálu uveden jako **vstupní prvek záznamu** (podle metodik předcházejících citačních norem). Od názvu normy je oddělen tečkou a mezerou. Může být doplněn údajem o datu vydání původní normy, je-li k dispozici (zapisuje se po dvojtečce za číslo normy bez mezery) – v takovém případě nebude nutné v citaci podle Harvardského systému zapisovat znovu datum.

Příklad 79: záznam aktuálně platné mezinárodní normy, jejíž původní výchozí text je k dispozici také na WWW (viz příklad 37)

- ✓ ISO 14721:2003. *Space data and information transfer systems -- Open archival information system – Reference model*. 1st ed. Geneva : ISO, 2003. 141 s.

Příklad 80: záznam aktuálně platné české normy

- ✓ ČSN EN 62270. *Automatizace vodních elektráren – Pokyn pro řízení pomocí počítače*. Praha : Český normalizační institut, 2005-03-01. 72 s. Třídící znak 08 5500.

Údaj o třídícím znaku je poznámkového charakteru a není potřeba ho považovat za povinný.

Příklad 81: záznam zrušené české normy (z fondu bývalého českého ČNI)

- ✓ ČSN 01 0195. *Bibliografický záznam*. Praha : Federální úřad pro normalizaci a měření, 1992. 38 s., [7] s. příl. Zrušená norma (bez náhrady). Platnost ukončena v březnu 2004.

Příklad 82: dvě varianty záznamu specifického internetového standardu typu RFC dostupného pouze online (v elektronické formě)

- ✓ RFC 5371. *RTP Payload Format for JPEG 2000 Video Streams* [online]. S. Futemma, E. Itakura, A. Leung. October 2008 [cit. 2008-12-22]. 31 s. Dostupný z WWW: <<ftp://ftp.rfc-editor.org/in-notes/rfc5371.txt>>. ISSN 2070-1721.
- ✓ FUTEMMA, S.; ITAKURA, E.; LEUNG, A. *RTP Payload Format for JPEG 2000 Video Streams* [online]. October 2008 [cit. 2008-12-22]. 31 s. RFC (Request for

Comments) series, 5271. Dostupný z WWW: <<ftp://ftp.rfc-editor.org/in-notes/rfc1737.txt>>. ISSN 2070-1721.

Jde o specifické standardy, připravované počítačovými odborníky a schvalované internetovou organizací IETF (Internet Engineering Task Force). Jejich digitální fond je dostupný z WWW. Mohou být později schváleny jako technické normy úrovně ISO, IEC apod. První varianta výše uvedeného příkladu záznamu je navržena v souladu s modelem v předcházejících příkladech technických norem ISO a ČSN, je vhodná k zařazení záznamu v abecedně uspořádaných seznamech záznamů na pozici písmen „RFC“. Tvůrci standardu jsou ale uvedeni v rámci sekundární odpovědnosti v přirozeném pořadí. Vstupním prvkem záznamu je i v tomto případě označení (RFC) a číslo standardu (5371). Jde o optimální variantu vhodnou k rychlé identifikaci tohoto typu standardu. Druhá varianta upřednostňuje tvůrce standardu (jsou ve vstupním prvku), údaj o označení a čísle standardu se proto musí uvést (povinně) až v rámci „edičního“ údaje.

3.3.4 Vybrané legislativní dokumenty

Příklad 83: záznam zákona České republiky a jeho novely zveřejněné v tištěné Sbírce zákonů

- ✓ Česko. Zákon č. 111 ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In *Sbírka zákonů České republiky*. 1998, částka 39, s. 5388-5419. **Dostupný také z WWW:** <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1998/sb039-98.pdf>>. ISSN 1211-1244.
- ✓ Česko. Zákon č. 552 ze dne 20. prosince 2005, kterým se mění zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2005, částka 188, s. 10766-10773. **Dostupný také z WWW:** <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2005/sb188-05.pdf>>. ISSN 1211-1244.

V pozici primární odpovědnosti je v záznamu uvedeno jméno země (ve smyslu působnosti zákona). Jde o specifický případ korporace. Konvenční jméno „**Česko**“ je převzato z národní databáze autoritních záznamů NK ČR „AUT“ (<http://sigma.nkp.cz/F/>) a používá se jako záhlaví pro dokumenty vydané od 1. 1. 1993 a také pro dokumenty vydané do roku 1918. Dokumenty vydané v letech 1918-1992 se uvádějí pod geografickým jménem „**Československo**“ s působností na celé Československo a dokumenty vydané v letech 1969-1992 pod geografickým jménem „**Česko (Československo)**“ s působností pouze na Česko. Geografické jméno „Česká republika“ je pro zpracovatelské procesy, bohužel, jen jménem nepreferovaným (odkazovaným). Popis zákonů pod geografickým jménem je principem uplatňovaným také v profesionální rovině katalogizačního popisu. Normy ČSN ISO 690:1987 a ČSN ISO 690-2:1997 tento princip naznačují v čl. 7.1.3. V seznamech citované literatury lze tohoto principu výhodně využít, bude-li práce citovat více takových dokumentů a z různých zemí. Záznam zákona je modelově pojat jako příspěvek v monografické publikaci (přesněji v jednom ročníku periodické publikace). *Sbírka zákonů* ČR je specifickou seriálovou publikací (má také přidělen identifikátor ISSN jako celek). Pro její popis je podstatný její hlavní název (bohužel z neznámých důvodů vydavatelé Sb. zákonů ČR nejednotně upravují konec názvu –

viz rozdílné zápisy ve výše uvedených záznamech), a dále podstatné lokalizační údaje – rok či ročník, částka a rozsah stran. Nepovinně lze uvést elektronickou dostupnost textu zákona (od roku 2008 se Sb. zákonů vyskytuje, bohužel, opět na nové adrese URL, a to bez přesměrovávání z původní adresy, což znamená neplatnost hyperlinků, které uživatelé do té doby uvedli v různých předešlých dokumentech).

Příklad 84: záznam zákona České republiky v rámci bývalé ČSFR zveřejněné v tištěné Sbírce zákonů

- ✓ Česko (Československo). Zákon č. 550 České národní rady ze dne 6. prosince 1991 o všeobecném zdravotním pojištění. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1991, částka 104, s. 2722-2727. Dostupný také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1991/sb104-91.pdf>. ISSN 1210-0005.

Geografické jméno v záhlaví je dáno působností zákona pouze na Českou republiku v rámci bývalého Československa (viz komentář výše v textu).

Příklad 85: záznam zákona ČR ve svazku publikované Sbírky zákonů

- ✓ Československo. Zákon č. 172 ze dne 14. května 1990 o vysokých školách. In *Sbírka zákonů České a Slovenské Federativní Republiky*. 1990, částka 30, s. 682-691. Dostupný také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1990/sb030-90.pdf>. ISSN 1210-0005.

Geografické jméno v záhlaví je dáno působností zákona na celé bývalé Československo (ČSFR).

Příklad 86: záznam vládního usnesení ČR zveřejněného v tištěném vládním věstníku

- ✓ Česko. Vláda. Usnesení vlády České republiky ze dne 15. října 2007 č. 1150 ke Strategii prevence kriminality na léta 2008 až 2011. In *Věstník vlády pro orgány krajů a orgány obcí*. 2007, roč. 5, částka 7, s. 251. Dostupný také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/vestnik/2007/vest0707.pdf>. ISSN 1214-2263.

V záznamu je za jménem země po tečce a mezeře uvedeno jméno orgánu státní správy (Vláda), který usnesení schválil.

Příklad 87: záznam vládního nařízení zveřejněného v tištěné Sbírce zákonů

- ✓ Česko. Vláda. Nařízení vlády č. 210 ze dne 28. května 2008 k provedení zvláštních opatření k boji proti terorismu. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 66, s. 2694-2696. Dostupný také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2008/sb066-08.pdf>. ISSN 1211-1244.

V záznamu je za jménem země po tečce a mezeře uvedeno jméno orgánu státní správy (Vláda).

Příklad 88: záznam nálezu Ústavního soudu ČR zveřejněného ve svazku publikované Sbírky zákonů

- ✓ Česko. Ústavní soud. Nález Ústavního soudu č. 160 [ze dne 13. března 2008]. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 50, s. 2051-2067. **Dostupný také z WWW:** <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2008/sb050-08.pdf>>. ISSN 1211-1244.

V záznamu je za jménem země po tečce a mezeře uvedeno jméno orgánu státní správy (Ústavní soud).

Příklad 89: záznam ministerské vyhlášky ČR zveřejněné v tištěné Sbírce zákonů

- ✓ Česko. Ministerstvo životního prostředí. Vyhláška č. 696 ze dne 21. prosince 2004, kterou se stanoví postup zjišťování, vykazování a ověřování množství emisí a skleníkových plynů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2004, částka 235, s. 12306-12358. **Dostupný také z WWW:** <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2004/sb235-04.pdf>>. ISSN 1211-1244.

V záznamu je za jménem země po tečce a mezeře uvedeno jméno orgánu státní správy (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy).

Příklad 90: záznam vyhlášky státního úřadu ČR zveřejněné v tištěné sbírce zákonů

- ✓ Česko. Státní úřad pro jadernou bezpečnost. Vyhláška č. 208 ze dne 15. června 2008, kterou se provádí zákon o některých opatřeních souvisejících se zákazem chemických zbraní. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 65, s. 2671-2690. **Dostupný také z WWW:** <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2008/sb065-08.pdf>>. ISSN 1211-1244.

V záznamu je za jménem země po tečce a mezeře uvedeno jméno orgánu státní správy (Státní úřad).

4 Základní pravidla tvorby bibliografických záznamů a jejich seznamů

4.1 Zdroje informací pro tvorbu záznamů

Hlavním zdrojem pro tvorbu bibliografických záznamů (bibliografických odkazů) jsou **samotné dokumenty** či **informační zdroje - tradiční** nebo **elektronické (digitální)**, které autor používá a na které odkazuje ve své práci (může jít o celky nebo jejich části).

Preferovaným zdrojem bibliografických údajů u **tradičních dokumentů** je **titulní strana** nebo její **rovnocenná náhrada** (štítky zvukových nebo audiovizuálních nahrávek apod.). Pokud tyto zdroje chybějí, lze použít **zdroje alternativní** (obálky čísel u časopisů, vydavatelské rubriky, tiráže publikací aj.).

Hlavním zdrojem pro tvorbu bibliografických záznamů **elektronických dokumentů** je příslušná **digitální kopie**, která byla viděna a užitá prostřednictvím obrazovky počítače. U internetových nebo webových dokumentů či informačních zdrojů je důležitá **konkrétní verze a konkrétní umístění dokumentu** či **informačního zdroje v síti**. Preferovaným zdrojem údajů jsou úvodní strany obrazovek. Alternativním zdrojem může být doprovodná dokumentace, stránky WWW typu „o zdroji“ „o nás“ (angl. „About...“), metadata vnořené do HTML dokumentů nebo obal (u přenosných nebo lokálně dostupných zdrojů). Doplňkově lze údaje prověřovat v jiných externích zdrojích, jako jsou bibliografické nebo katalogizační databáze nebo databáze jmenných autoritních údajů

4.2 Obecná pravidla

Údaje se v bibliografických záznamech zapisují v zásadě tak, jak jsou uvedeny v dokumentech. Toto obecné pravidlo se ale nemusí týkat údajů o primární odpovědnosti, tedy vstupních prvků, resp. záhlaví, určených k **řazení záznamů**. Při tvorbě záznamu není vždy nutné přesně opisovat uvedené pravopisné detaily nebo stylistické úpravy vydavatelů (psaní velkých písmen, interpunkce aj.).

4.2.1 Transliterace

Údaje o dokumentech v nelatinkových písmech se mají podle doporučení mezinárodní normy ISO 690:1987 [čl. 6.1] **transliterovat** do latinské abecedy podle příslušné mezinárodní normy. Pro přepis **cyrilice do latinky** (viz níže uvedené příklady) platí v ČR od roku 2002 oficiálně překlad mezinárodní normy ČSN ISO 9:1995, která nahradila dřívější normu ČSN 01 0185 (Transliterácia cyriliky) z roku 1975. Tato norma stanovuje důslednou transliteraci (každý znak výchozí abecedy je reprezentován jedním znakem cílové abecedy) z důvodu zajištění reverzibility obou abeced. Přepisy některých znaků cyrilice (я, ю, щ, e aj.) jsou oproti předcházející normě nezvyklé a nezasevězení uživatelé je nemusejí umět správně vyslovovat.

Poznámka k transliteraci v českém prostředí:

Knihovnická komunita v ČR se rozhodla tuto mezinárodní normu (až na malé

výjimky) pro potřeby budování svých rozsáhlých databází nepoužívat. Hlavním důvodem byla hrozba narušení dosavadní kontinuity katalogů a rejstříků k vyhledávání informací (například dosavadní jmenné záhlaví ruského spisovatele - JESENIN, Sergej A. - by mělo být podle nové normy přepsáno do latinky jako ESENIN, Sergej A. (Есенин Сергей А.)). NK ČR proto vydala v roce 2004 vlastní *Doporučení pro přepis nelatinkových písem do latinky* [Doporučení, 2004], které užívá v katalogizační praxi. Z normy ČSN ISO 9:1995 *Doporučení* převzalo například přepis znaku „э“ - „Э“ (è, È) a tvrdého znaku „ъ“ - „Ъ“ (" - se zápisem alt+34), jiné znaky jsou převáděny podle dřívější normy.

Příklady transliterace z cyriliky do latinky:

a) transliterace názvu dokumentu podle normy ČSN ISO 9:1995

Связывая прошлое с будущим : Научные коммуникации в 21 веке
[Svâzyvaâ prošloe s buduším : Naučnye kommunikacii v 21 veke]

b) transliterace názvu dokumentu podle *Doporučení NK ČR* [Doporučení, 2004]

Связывая прошлое с будущим : Научные коммуникации в 21 веке
[Svjazyvaja prošloje s buduščim : Naučnyje kommunikacii v 21 veke]

Pokud je forma údaje transliterovaná, může buď zcela **nahradit** originální formu (údaj v originálním písmu nebude uveden), nebo může být **připojena** v hranatých závorkách [ISO 690:1987, čl. 6.1] - (viz výše uvedené příklady).

Pro potřeby citací se uživatel této příručky může rozhodnout na základě vlastního uvážení buď pro užití mezinárodní normy ČSN ISO 9:1995 – má podle normy ISO přednost, nebo pro užití *Doporučení NK ČR*.

Doporučení NK ČR [2004] zahrnuje navíc instrukce pro přepis arabštiny, perštiny, arménštiny, čínštiny, gruzínštiny, hebrejštiny, japonštiny, korejštiny a řečtiny (a také švabachu).

4.2.2 Zkratky a psaní velkých písmen

Křestní a rodová jména autorů, vynálezců, redaktorů, editorů, sestavovatelů, apod. se mohou v záznamech uvádět pomocí **iniciál**.

Poznámka o možném využití zdrojů autoritních dat:

Pokud v seznamech záznamů hrozí záměna identit dvou fyzických osob se stejným příjmením a křestním jménem nebo stejnými iniciálami, je možné doporučit uvedení formy celého jména podle souborů **autoritních záznamů**. Norma ISO 690 z roku 1987 se soubory autoritních záznamů v době svého vzniku vůbec nezabývala; z pohledu roku 2008 je však využívání těchto dat žádoucí a možné, a to nejen pro fyzické osoby, ale také pro korporace. Využít lze například národní databázi autoritních dat **AUT** budovanou NK ČR (<http://sigma.nkp.cz/F/>), databázi autoritních dat Kongresové knihovny (<http://authorities.loc.gov/>), databázi mezinárodní služby autoritních záznamů **VIAF** (<http://orlabs.oclc.org/viaf/>), rozsáhlou databázi **identit** (fyzických osob a korporací) z katalogu sítě OCLC (<http://orlabs.oclc.org/identities/>)

aj. Využít lze i nově vznikajících služeb autoritních dat v oblasti vědy, jako je například služba nadnárodní společnosti Thomson Scientific **ResearcherID** (<http://www.researcherid.com/>) nebo služby jiných komerčních, ale i volně dostupných systémů, jako je například služba pro autory systému **RePEc** (<http://authors.repec.org>) z oblasti ekonomiky. Odkazy na uvedené databáze jsou také uvedeny v seznamu „Doporučené zdroje autoritních dat“ na konci textu příručky.

Jména států, zemí, provincií atd., připojená ke jménům míst vydání nebo ke jménům korporací jako zpřesnění (**kvalifikátory**), mají být zkracována podle normy ČSN EN ISO 3166-1:2006.

Názvy seriálových publikací mají být zkracovány podle mezinárodní normy ČSN ISO 4:1997.

Ostatní slova v bibliografických záznamech mají být zkracována podle normy ČSN ISO 832:1994.

Psaní velkých písmen má být v souladu s pravopisnou praxí přijatou pro jazyk nebo písmo uváděných informací.

4.2.3 Interpunkce

Pro všechny bibliografické záznamy v dané publikaci by měl být používán jednotný systém interpunkce.

Každý bibliografický údaj v záznamu se odděluje od dalšího údaje prostřednictvím **stanovené interpunkce**, jako jsou tečka, čárka, středník, dvojtečka aj. Interpunkce pro jednotlivé typy záznamů je v této příručce připravena v zásadě podle norem ISO 690:1987 a ISO 690-2:1997. **Několik málo případů nestejně zapisované interpunkce v jedné a druhé normě** (dané až desetiletým odstupem jejich publikování) je vyřešeno **ve prospěch řešení uvedeného v novější normě ISO 690-2 1997**.

Různé **doplňkové údaje** se uvádějí buď v hranatých nebo kulatých závorkách. Dlouhé údaje lze zkrátit a doplnit znakem pro výpustku (...).

4.2.4 Jazyk bibliografických záznamů

U převážné většiny bibliografických údajů v záznamu uplatňujeme **pravidlo jazyka dokumentu**, tj. údaje budou uvedeny v jazyce dokumentu. Jde o názvy a podnázvy dokumentů včetně názvů edic a názvů zdrojových dokumentů, údaje o vydání, nakladatelské údaje včetně dat vydání, označování specifických údajů u seriálů včetně lokačních údajů (označení ročníků a čísel časopisů) u článků nebo příspěvků.

Jazyk zpracovatele (v případě této příručky půjde o **češtinu**) se uplatňuje u některých údajů uváděných v hranatých závorkách (např. druh či typ elektronického nosiče, překlad názvu aj.), dále u rozsahu dokumentů (stránkování) - používá se všude například zkratka „s.“, která v českém prostředí zastupuje uměle vkládané slovo „stran“ nebo „strana“, „na stranách“, dále v poznámkách, jsou-li v záznamu uváděny, nebo v doplňkových údajích (pouze u některých jmen). Uplatnit lze

případně i české zkratky „aj.“, „B.m.“, „b.n.“ aj. (vedle v mezinárodním kontextu doporučených latinských variant „et al.“, „S.l.“, „s.n.“).

4.2.5 Druh písma

Pokud to technické možnosti dovolují, lze při tvorbě záznamů uplatnit různé typy písma. U názvů dokumentů (jako celků) nebo názvů zdrojových dokumentů v popisu analytických jednotek (článek nebo příspěvek) se uplatňuje, přesně podle vzoru ISO 690:1987, je-li to možné, **kurziva** (je uplatněna ve všech příkladech této příručky).

4.2.6 Dodatky a opravy

Doplňkové údaje se uvádějí v případě, že je nutné opravit chyby v dokumentu, doplnit slova, přeložit nebo transliterovat údaje apod. Všechny takové údaje s výjimkou těch, které jsou uvedeny v poznámkách, se mají zapisovat za modifikovaný prvek do **hrnatých závorek**. Například:

2000 [spr. 2001]

BROWN, J[ohn] R.

Ariadne [online]

Электронные библиотеки [*Elektronnyje biblioteki*]

Электронные библиотеки [*Elektronické knihovny*]

Elektronnyje biblioteki [*Elektronické knihovny*]

Kvalifikátory (doplňky k údajům za účelem jejich zpřesnění) se uvádějí v kulatých závorkách, například:

Brno (Česko)

Žilina (Slovensko)

Ann Arbor (Michigan)

Montpellier (Francie)

Oxford (Ohio)

Oxford (Anglie)

Washington (D.C.)

Málaga (Španělsko)

Aldershot (Hants, Anglie)

Uvedené hodnoty údajů se využívají se v oblasti nakladatelských údajů, jméno města je v originální formě, jméno v závorce je, když existuje, v češtině.

4.3 Specifikace bibliografických údajů

4.3.1 Primární odpovědnost k dokumentu

- **Osoby a korporace**

Údaj o **primární odpovědnosti** bývá zpravidla prvním údajem v bibliografických záznamech. Hraje důležitou roli při řazení záznamů v závěrečných seznamech použité literatury, bibliografických soupisech, bibliografických seznamech aj.

U běžných textových dokumentů (včetně elektronických) je primárně odpovědný **autor**, u patentových dokumentů **přihlašovatel** nebo **majitel patentu**. **Korporace** se uplatňuje v roli primární odpovědnosti v případě administrativních děl, děl představujících kolektivní myšlení, činnost orgánů státní správy apod.

Editoři, sestavovatelé, redaktoři, vlastníci aj. (sborníků, bibliografií, chrestomatií, webů aj.) se mohou uvést v primární odpovědnosti pouze v případě, že jsou jmenovitě uvedeni na významném místě v dokumentu (titulní straně aj.) a jejich role má jistý tvůrčí charakter. Za jméno se připojuje do kulaté závorky zkratka role uvedené v dokumentu (v jazyce dokumentu), např. (ed.), (red.), (hrsg.) či (Hrsg.), (zprac.), (sest.), (koord.) aj.

Příklady:

HOUGHTON, Vincent; RICHARDSON, Ken (ed.). *Recurrent education*

HELCK, Wolfgang; OTTO, Eberhard (hrsg). *Lexikon der Egyptologie*

FRIEDL, Antonín (sest.). *Iluminované rukopisy vyšebrodské*

U **seriálových publikací** (časopisů, novin aj.) je prvním údajem (i pro řazení) jejich hlavní název a popřípadě i podnázev (korporativní odpovědnost k seriálové publikaci se může zapsat až jako podřízená za název). Pod názvem mohou být uvedeny také monografické publikace anonymního charakteru, jejichž autor není znám.

- **Formální úprava jmen fyzických osob**

Pro seznamy bibliografických záznamů ale i citace se doporučuje uvádět běžné jméno osoby v **invertovaném tvaru**, tj. v modelu: Příjmení, Křestní a popřípadě rodové jméno. Za příjmením následuje čárka a jedna mezera. Křestní a rodová jména lze uvádět také ve formě iniciál (s nebo bez teček).

Jména v invertovaném tvaru (záhlaví) lze vytvářet podle dokumentu (viz například níže uvedené jméno: SNYMAN, M.M.M.), popřípadě je možné je uvádět podle **souborů národních nebo mezinárodních autoritních záznamů** (viz například níže uvedenou formu jména stejné autorky: SNYMAN, Retha). Hypertextové odkazy na národní nebo mezinárodní databáze autoritních dat jsou uvedeny v příloženém seznamu „*Doporučené zdroje autoritních dat*“ umístěném na konci této příručky.

Níže uvedené příklady jmen s hyperodkazem slouží k možnému náhledu uživatele této příručky na autoritní záznam daného autora (s příslušným trvalým identifikátorem). Není povinné je v současnosti v záznamech uvádět - v budoucnu se propojování jmen autorů na jejich autoritní záznamy očekává jako běžný postup.

Příklady:

KLINK, MJR

[TILLETT, Barbara B.](#)

[autoritní forma jména z báze LC]

KAHN, R.E.	
HILSE, Hans-Werner	
BESHAJOVÁ PELIKÁNOVÁ, Ivana	
LA FONTAINE, Henri	[autoritní forma jména z báze BNF]
SNYMAN, Retha	[autoritní forma jména z báze LC]
SNYMAN, M.M.M.	[forma jména z dokumentu]
SNYMAN, Maria Magdalena Margaretha	[forma jména z webu autorky]
SOMPEL, Herbert van de	[autoritní forma jména z báze OCLC]
Van de SOMPEL, Herbert	[forma jména z autocitací autora]
AERTS, Raf	[forma jména ze syst. ResearcherID]
KRICHEL, Thomas	[forma jména ze syst. RePEc]
XIA, Jingfeng	
KOPECKÁ, Alena	

U některých jmen, která nerozlišují příjmení, rodová a jiná jména (například vietnamská nebo korejská jména, jména některých historických osobností aj.), lze doporučit zápis jmen v přirozeném pořadí (podle souborů autoritních záznamů), například:

Thi Thu Huong Nguyen
Konfucius

- **Korporace**

Jméno korporace se zapisuje, jak sděluje norma, běžně ve formě, v jaké je uvedeno v dokumentu [ČSN ISO 690:1987, čl. 7.1.3]. Nicméně příklady, které tato norma uvádí, jsou připraveny na základě určitých formálních pravidel užívaných zejména v knihovnických systémech. Ke zjišťování správné formy korporace lze doporučit opět **soubory autoritních záznamů**. Hypertextové odkazy na národní nebo mezinárodní soubory autoritních dat jsou uvedeny v přiloženém seznamu „*Doporučené zdroje autoritních dat*“ umístěném na konci této příručky.

Jména podřízených korporací se uvádějí po tečce a mezeře za jmény korporací nadřízených. Orgány státní správy se uvádějí pod konvenčním jménem země (v českém prostředí půjde o geografické jméno v češtině). Pokud je nutné upřesnění (kvalifikátor) k identifikaci korporace, uvede se do kulaté závorky místo sídla (opět v českém jazyce) - ke zjištění správné formy jména lze využít rovněž soubory autoritních dat.

Příklady:

Masarykova univerzita
Univerzita Karlova. Právnická fakulta
UNESCO
Association for Computing Machinery
Přítomnost - sdružení pro soudobou hudbu
Národní pedagogická knihovna Komenského (Praha, Česko)

Université Joseph Fourier
Mezinárodní federace knihovnických asociací a institucí. IFLA Working Group
on GARE Revision
University of London. School of Slavonic Studies
Nizozemsko
Česko
Česko. Vláda
Česko. Ministerstvo školství, tělovýchovy a mládeže
Benešov (Česko)
Francie. Ministère de la culture et de la communication
Spojené státy americké. Congress
Slovensko. Ministerstvo hospodárstva
Velká Británie. Ministry of Education
Bádensko-Württembersko (Německo). Ministerium für Umwelt
Thomson Scientific (firma)
International DOI Foundation

- **Dvě, tři a více než tři jména**

Má-li dokument více autorů, jako první se uvádí autor s **typograficky nejvýraznějším** jménem. Jsou-li jména stejně výrazná, uvádí se jako první to jméno, které je **první** uvedené v dokumentu. Doporučený počet jmen v primární odpovědnosti je normou ISO 690:1887 limitován **počtem 3**. Jednotlivá jména lze oddělit středníkem a mezerou (podle doporučení a příkladů mladší normy ISO 690-2:1997) – starší norma ISO 690:1987 doporučuje oddělovat jména pomocí jednoduché čárky a mezery. (V příkladech této příručky je užito jednotně středníku). Jsou-li v dokumentu **více než tři jména, uvádí se pouze první nebo první dvě či tři**. Další je možné vynechat. (V případě mimořádné potřeby lze pak uvést i více jmen autorů, jde-li například o abecední uspořádání autorů). Pokud se vynechá jedno nebo více jmen, připojuje se za poslední jméno latinská zkratka **et al.** (et alii) nebo česká zkratka **aj.** (a jiní). Příklady:

BROWN, A.J.; SMITH, A.P.; WEBER, T.

PRICE-WILKIN, John et al.

CEJPEK, Jiří aj.

DANSKIN, Alan; DIXON, Anne; DOCHERTY, Michael; HILL, Amanda; MOORE, Richard

V posledním příkladě byla jména na titulní straně uvedena v abecedním pořádku, významný podíl v kolektivní práci patřil autorce uvedené na čtvrtém místě.

- **Neznámá primární odpovědnost**

Pokud nejsou fyzická osoba nebo korporace, jež jsou primárně odpovědné za dílo, uvedeny v dokumentu a nelze je zjistit z jakýchkoli jiných pramenů, je možné v záznamu tento údaj vynechat. Místo primární odpovědnosti se nikdy nezapisuje

termín „Anonym“. Prvním údajem záznamu bude v takovém případě **název dokumentu**. Například:

The ancient Egyptian book of the dead

Lumen gentium : věroučná konstituce o církvi

Poznámka k citování:

Při užití tzv. harvardské metody při citování literatury se datum publikování dokumentu nezapisuje před ani za hlavní název (popř. jen část názvu) - jednoduše se vynechá. Nicméně v citaci uvedené v textu se datum publikování připojí (použije se datum publikování uvedené na příslušném místě celého bibliografického záznamu). Název v citaci je vhodné zkrátit na nezbytné identifikační minimum a není nezbytně nutné ho uvádět kurzivou.

Příklady:

(The ancient Egyptian, 1985, s. 158)

(Lumen gentium, 1992, s. 47)

4.3.2 Názvy dokumentů

- **Formální úprava a překlad názvu**

Názvy dokumentů se zapisují v souladu s obecnými pravidly uvedenými v části 4.2 a ve formě, v jaké jsou uvedeny v dokumentech (včetně jazyka). U webových dokumentů lze vhodně využít metodu kopírování tohoto údaje přímo z obrazovky (mohou se popřípadě ponechat i první velká písmena u jednotlivých slov). Pokud má dokument **více názvů** nebo **název ve více jazycích**, v záznamu se uvede název nebo jazyková forma názvu, která je nejvýraznější. Pokud jsou názvy uvedeny stejně výrazně, zapisuje se název uvedený na prvním místě. **Dlouhé názvy** lze zkrátit pomocí výpustky (...). **Překlad názvu** lze za hlavní název připojit v hranatých závorkách (bez jakékoliv interpunkce za hlavním názvem), například:

Metodika postrojenija informacionno-spravočnoj sistemy po istorii matematičeskoj nauki [Metodika vybudování informačně zpravodajského systému pro historii matematiky]

- **Podnázev**

Podnázev nebo další užitečné informace, vztahující se k hlavnímu názvu, lze za něj připojit po mezeře, dvojtečce a mezeře (přesně tato interpunkce je v obou normách - ISO 690:1987 a ISO 690-2:1997 – důsledně uváděna u všech předkládaných záznamů). Příklady:

Digital libraries : a conceptual framework

Information Science Abstracts : Tracking the Literature of Information Science.
Part 1, Definition and Map

Information Science Abstracts : Tracking the Literature of Information Science.
Part 2, A New Taxonomy for Information Science

Ve druhém a třetím příkladě je ale již demonstrována jiná situace. Za podnázvem časopiseckých článků je uvedena tečka a mezera, které oddělují označení (v originále podle dokumentu) a číslo závislé části článku. Po čárce a mezeře pak následuje závislý název části článku (uvádí se pokud existuje).

- **Neznámý název**

Pokud není možné, zejména u elektronických dokumentů, **najít žádný název**, nahradí se několika prvními slovy textu dokumentu. Vynechané údaje musejí být označeny znakem pro výpustku (...). U elektronické pošty a zpráv z diskusních skupin se místo názvu užívá jejich **předmět** (angl. Subject) v doslovném originálním znění.

4.3.3 Druh nosiče elektronických dokumentů

Druh nosiče se zapisuje po mezeře bezprostředně za název (názvy) v hranatých závorkách. Užívá se buď jednoduchý výraz (v češtině), nebo je možné ho rozšířit o bližší specifikaci typu dokumentu nebo informačního zdroje. Příklady:

[online]
[online databáze]
[digitální knihovna]
[virtuální knihovna]
[elektronický archiv]
[online časopis]
[DVD]
[magnetická páska]
[časopis na CD-ROM]
[elektronická pošta]

4.3.4 Podřízená odpovědnost k dokumentu

Fyzické osoby nebo korporace, které mají v dokumentech jen podřízené role (překladatel, ilustrátor, příjemce elektronické pošty, popřípadě i redaktor či editor aj.), nejsou běžně uváděny v údaji „Primární odpovědnost“. Jejich jména a role (ve zkráceném tvaru a v jazyce dokumentu) lze v přirozeném pořadí jako nepovinné údaje po tečce a mezeře uvést až za názvové informace dokumentů, u elektronických dokumentů pak až za údaji o druhu nosiče [online]. Například:

KRUSZYNSKI, Anette. *Amedeo Modigliani : portraits and nudes*. Translated from the German by John Brownjohn.

Dalimilova Kronika [online]. Elektronický přepis Petr Vavroušek.

XMetaDiss : Format des Metadatenatzes der Deutschen Nationalbibliothek für Online-Hochschulschriften inklusive Angaben zum Autor (XmetaPers) [online]. Herausgegeben von der Koordinierungsstelle DissOnline.

Doporučení pro přepis nelatinkových písem do latinky. Pracovní skupina pro jmenné zpracování dokumentů, Rada pro katalogizační politiku.

Open Access Citation Information [online]. JISC Scholarly Communications Group.

Uniform Resource Names : a progress report. The URN Implementors. *D-Lib Magazine* [online].

V posledním příkladě jde o specifické autorství článku z časopisu (obecně označená skupina lidí, která zaváděla identifikátor URN).

4.3.5 Vydání dokumentu

V záznamech se povinně zapisují **jiná než 1. vydání publikací**. U elektronických dokumentů, které se v prostředí WWW často mění, se zapisují specifické údaje o verzích, aktualizacích apod. (součástí těchto údajů mohou být v určitých případech u online dokumentů i časové údaje). Pořadové číslo vydání, verze atd. se zapisuje arabskými číslicemi a výrazy označující vydání, verze atd. se zkracují podle normy ČSN ISO 832:1994. Tyto výrazy se zapisují v jazyce dokumentu. Více údajů o vydání, verzi apod. se zapisuje po čárce a mezeře za sebou. (Formu řadových číslovek lze v angličtině, francouzštině a popřípadě jiných jazycích zapisovat buď na jedné lince, nebo lze použít horního indexu (3rd / 3rd)). Příklady:

3. vyd.

2. doplň. vyd.

2. rozšíř. vyd., v Akademii vyd. 1.

3rd ed.

3rd rev. and enlarg. ed.

2e éd.

2e éd.

5. Aufl.

2nd ed., version 1.0

Protocol Version 2.0 of 2002-06-14, Document version 2008-12-07T20:42:00Z. 2008

4.3.6 Označování svazků a sešitů u seriálových publikací (časopisů a novin)

V záznamech seriálových publikací (časopisů, novin, edic aj.) se uvádějí podrobnější údaje o označování svazků (ročníků) a sešitů. Údaje jsou uváděny v jazyce dokumentu a následují za názvy, popř. za podřízenou odpovědností. Zahrnují chronologické označení (období roku nebo měsíc, rok) a číslování (číslo svazku, číslo sešitu). Příklady:

1985, roč. 2, no. 1

July 2008, vol. 454, no. 7204

Winter 2007, vol. 9, issue 2

Květen 1999

September 1898

Pokud se popisuje seriál, který doposud vychází, jako celek, zapisují se údaje o prvním svazku a čísle, po nichž následuje pomlčka a jedna mezera. Pokud se odkazuje na úplný nebo částečný průběh vydávání seriálu, zapisují se údaje prvního

a posledního svazku. Příklady:

2000- , roč. 1-
1958- , Jg. 1-
1995-2004, vol. 1-10
1980-1999, roč. 10, č. 5-roč. 30, č. 2

4.3.7 Nakladatelské / vydavatelské údaje

Podrobné nakladatelské či vydavatelské údaje o dokumentu se zapisují v pořadí a modelu: místo vydání nebo zpřístupnění : nakladatel / vydavatel či zpřístupňovatel, rok vydání nebo zpřístupnění. Příklady:

Paris : Masson, 1988
Praha : Academia, 2006
Prag : Johan Gottfried Calve, 1792
Praha : Antonín Straširypka, 1825
Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1966
Brno : Masarykova univerzita, 2008

- **Místo vydání nebo zpřístupnění dokumentu**

Jméno města, ve kterém byl dokument vydán nebo zpřístupněn (u internetových dokumentů), se zapisuje v jazyce originálu. Kde je to nutné, doplní se z důvodu lepší identifikace do kulatých závorek kvalifikující informace, tedy jméno státu, země, provincie apod. Toto jméno, existuje-li, se zapisuje v češtině. Jména v závorkách lze uvést v úplné formě nebo zkráceně. Kódy lze uvádět také, a to v souladu s normou ISO 3166-1:2006. Příklady:

Norwood (N.J.)
Reading (Mass.)
Montpellier (FR)
London (UK)
London (CA)

Pokud je v dokumentu uvedeno **více míst vydání**, doporučuje se zapisovat jen **typograficky nejvýraznější** nebo **první z nich**. Jména dalších měst mohou být v případě potřeby ale zapsána také. Oddělují se středníkem a mezerou.

Příklady:

Dublin (Ohio)
Berlin; New York
Aldershot (Hants, Anglie); Brookfield (Vt., US)

Místo vydání se uvede v hranatých závorkách, pokud není uvedeno v dokumentu, ale lze ho spolehlivě určit z jiných zdrojů. Pokud není místo známo vůbec, lze místo něho zapsat frázi „Bez místa vydání“ nebo českou zkratku **B.m.**, popř. její latinský ekvivalent **S.I.** (Sine loco). U **online dokumentů lze tento údaj zcela vynechat**, pokud je jeho identifikace obtížná. V tomto případě musí být ovšem v rámci

poznámek uvedena spolehlivá lokalizace v síti Internet (URL) nebo trvalý identifikátor zdroje (jako je URN, DOI, HDL, ARK aj.).

- **Nakladatel nebo vydavatel dokumentu**

Jméno nakladatele či vydavatele se uvádí ve zkrácené formě. Údaje jsou zapisovány v jazyce, ve kterém jsou uvedeny v dokumentu. Křestní jména nebo iniciály se uvádějí pouze pro vyloučení nejednoznačnosti. Výrazy určující typ společnosti („a synové“, „s.r.o.“ „ltd.“ apod.) se vynechávají.

Karolinum (nikoliv Vydavatelství Karolinum)
Gower
Addison-Wesley
Mir
Czech Technical University, Faculty of Nuclear Sciences and Physical
Engineering
H. M. Stationery Office

V případě potřeby lze v záznamu zapsat i více nakladatelů, a to vždy spolu s příslušným místem. Skupiny údajů se oddělují středníkem a mezerou. Příklad:

Washington (D.C.) : U.S. G.P.O.; Denver (CO) : For sale by U.S. Geological
Survey, Information Services

Poznámka: zkratka G.P.O. zastupuje jméno Government Printing Office a v příkladě je uvedena podle normy ČSN ISO 832:1994 [čl. 3.2.4].

Pokud není nakladatel znám, lze místo něho zapsat frázi „bez nakladatele“ nebo českou zkratku **b.n.**, popř. její latinský ekvivalent **s.n.** (sine nomine). U **online internetových dokumentů lze tento údaj také zcela vynechat**, pokud je jeho identifikace obtížná.

- **Datum vydání nebo zpřístupnění dokumentu, datum aktualizace a datum citování**

Obecně se rok vydání zapisuje tak, jak je uveden v dokumentu, vždy je však nutné ho převést do arabských číslic. Slovní výrazy lze zkracovat a zapisují se v jazyce dokumentu. U **elektronických dokumentů** lze vzhledem k častým aktualizacím nebo revizím datum vydání/zpřístupnění, aktualizace, revize nebo citace (náhledu dokumentu) zapsat podrobněji (den, měsíc, rok a popřípadě i přesný čas). Pokud jsou data v dokumentu uvedena zcela v číselné formě, musejí být zapsána v souladu s normou **ISO 8601:2004** (model RRRR-MM-DD). U **vícemvazkových publikací** se zapisuje rozsah dat pomocí pomlčky bez mezer. U **seriálů**, které stále vycházejí, se za rokem zapisuje pomlčka s jednou pravostrannou mezerou. Příklady:

2005, last modif. 2008
Last reviewed May 23, 2008 [cit. 2008-10-30]
4. ledna 2005, aktualiz. 16. května 2007
15 August 1999; 20:10:50 EST
2007-10-10

1920-1985

1999-

Pokud nelze datum určit z dokumentu, je možné zapsat **datum copyrightu**, **datum tisku** nebo **odhadnuté datum**. V případě potřeby lze zapsat frázi „bez roku“ nebo českou zkratku **b.r.**, popř. její latinský ekvivalent **s.a.** (sine anno). U **online dokumentů** lze tento údaj vynechat, pokud ho nelze zjistit. V takovém případě ovšem bude vždy následovat v hranatých závorkách **datum citace**, tj. datum, kdy byl dokument skutečně viděn nebo použit. **Datum citování je povinný údaj pro internetové či webové dokumenty**, které jsou často aktualizovány. Datum citování se uvádí v modelu podle normy **ISO 8601:2004** (RRRR-MM-DD), nebo pomocí slovních výrazů. Slovní výrazy v hranaté závorce, pokud jsou užívány, se uvádějí v českém prostředí v češtině. Příklady:

c1991

1985, c1972

ca. 1889

2006-11-11 [cit. 2008-10-15]

5 March 1995 [cit. 15. října 2008]

4.3.8 Rozsah dokumentů

Údaj o rozsahu je podle mezinárodní normy nepovinný a týká se zejména tradičních dokumentů. U elektronických lokálně dostupných dokumentů se uvádí v rámci poznámek, u síťově dostupných se neuvádí zpravidla vůbec. Zapisuje se pomocí počtu stran, listů, sloupců, počtem svazků u vícesvazkových dokumentů. U netištěných dokumentů lze uvádět počet fyzických částí i s případným upřesněním v kulaté závorce. Slovní termíny se uvádějí zásadně v národním jazyce (u nás tedy v češtině) - jde zpravidla vždy o uměle vnášené termíny do záznamů (nejsou součástí publikací). Zkracují se podle pravidel pro zkracování bibliografických termínů ČSN ISO 832:1994]. Příklady:

xxii, 523 s., 12 s. příl.

12 l.

13 sv.

4 mikrofiše (150 snímků)

4.3.9 Edice

Údaje o edicích nebo řadách edic se nemusejí v záznamech uvádět povinně. Názvy edic se zapisují podle dokumentu (v originále). Pomocí čárky a mezery se také oddělují nové řady původní edice. Označení svazků, pokud je uvedeno, se zapisuje pomocí zkratky a v jazyce dokumentu. Čísla svazků edic, pokud jsou uvedena, se zapisují pomocí arabských číslic po čárce a mezeře. Příklady:

Sobkova sbírka dobré četby lidové, sv. 11

UBCIM publications, New series, vol. 11

Lecture notes in computer science, 1923/2000

Discussion paper, no. 28

Bibliothekspraxis, Bd. 31
Investigations of the New Madrid seismic zone
U.S. Geological Survey professional paper, 1538-S

4.3.10 Poznámky

Doplňkové informace o dokumentech je možné zapisovat do poznámky. Poznámky obecně nejsou povinné, u elektronických dokumentů však někdy ano (dostupnost publikace na URL apod.). Údaje poznámek zapisujeme v českém prostředí v češtině.

Předmětem poznámek u tradičních dokumentů mohou být údaje o originálu přeložené nebo přetištěné publikace, patentové třídění u patentových dokumentů apod. Příklady:

Faksimile dokumentu: Praha : Borový, 1923

Vydavatel: Akademie věd České republiky, Ústav pro jazyk český

Ve Velké Británii publikováno pod názvem: Collins encyclopedia of military history

Zpracováno podle scénáře Stanleje Kubricka a Arthura C. Clarka ke stejnojmennému filmu

IPC: B65B25/04

Předmětem poznámek u elektronických dokumentů mohou být následující informace:

- **Fyzický popis a doprovodný materiál**

Jde o informace týkající se formátu dokumentu nebo počtu a typu fyzických jednotek s ním spojených. Zapsat lze informace o materiálech doprovázejících dokument. Příklady:

Formát PDF

1 magnetická páska: 9 stop

2 disky DVD

Uživatelská příručka (35 s.)

- **Technické požadavky**

V záznamu lze upřesnit informace týkající se technických požadavků na systém. Příklad:

Systémové požadavky: WIN, PC s procesorem 486 DX nebo vyšším

Systémové požadavky: MAC, Apple Macintosh, procesor 68040 nebo vyšší

- **Četnost vydávání nebo aktualizace**

Poznámka se týká průběžně aktualizovaných databází, dokumentů na CD-ROM apod.

Příklady:

Denní aktualizace
Vychází čtvrtletně

- **Jazyk**

Uvádí se informace o jazyce, v němž je elektronický dokument zobrazován na obrazovce, nebo jazyce dokumentace (v případě potřeby lze kódy jazyků uvést podle normy ČSN ISO 639). Příklady:

Text systému v angličtině a francouzštině
Příručka k vyhledávání informací v češtině

- **Další podrobnosti**

Uvádí se informace o vedlejších tvůrcích elektronických dokumentů, velikosti dokumentů, počtu záznamů nebo elektronických dokumentů apod. Příklady:

Konverze dat: Karel Nováček
500 000 dokumentů

- **Dostupnost a přístupnost dokumentů lokalizovaných v sítích**

Podstatná a pro online dokumenty povinná informace o jejich lokalizaci a přístupu k nim. Údaj předchází poznámková fráze „Dostupný z“ (nebo podle kontextu záznamu nebo přímo poznámkové věty v češtině „Dostupná z“, „Dostupné z“ aj.). Lokalizace v internetu musí zahrnovat přístupovou cestu k dokumentu a přesnou adresu v síti (například Dostupný z WWW:), která se umísťuje v ostré závorce. Pokud je dokument přístupný z více míst, zapisuje se i další lokalizace pomocí fráze „Dostupný také z“. Tradiční dokumenty, které byly digitalizovány a zveřejněny v síti Internet (a přibývá jich geometrickou řadou), mohou mít podobnou, ale nepovinnou poznámku - popis takových dokumentů je ale realizován podle modelu pro tradiční dokumenty. Velmi perspektivní a doporučované je včlenění některého z již existujících trvalých identifikátorů elektronických dokumentů do URL adresy, která v první části označuje směrovací službu, uživatel tak má šanci rychle získat metadatový záznam (prakticky vždy a zdarma) a popřípadě i elektronický dokument. (Takový identifikátor pak není již nutné zapisovat v další oblasti pro standardní čísla). Trvalý identifikátor je možné pomocí jeho zkratky uvést v rámci přístupové cesty v kulaté závorce.

Příklady (odrážky nepatří do záznamů):

- Dostupný z Internetu: <bio-soft@net.bio.net>.
- Dostupný z WWW: <<ftp://ftp.rfc-editor.org/in-notes/rfc5371.txt>>.
- Dostupný komerčně také z digitálního archivu ACM (DOI): <<http://doi.acm.org/10.1145/3166.3197>>.
- Dostupný také z WWW (URN): <<http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:gbv:7-isbn-90-6984-508-3-8>>.
- Dostupný komerčně také ze systému ScienceDirect: <<http://www.sciencedirect.com/>>.

- Dostupný z WWW (DOI): <<http://dx.doi.org/10.2777/93994>>.
- Dostupný komerčně také ze systému SpringerLink (DOI): <<http://dx.doi.org/10.1007/BF02212346>>.
- Dostupný z archivu arXiv.org: <http://arxiv.org/PS_cache/arxiv/pdf/0812/0812.0366v1.pdf>.
- Dostupný také ve formátu PDF a TXT z digitálního archivu Deep Blue (HDL): <<http://hdl.handle.net/2027.42/35415>>.
- Dostupná ve formátu PNG z digitální knihovny (ARK): <<http://gallica2.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6514x>>.

4.3.11 Standardní čísla dokumentů

V záznamech záznamů se povinně jak u tradičních tak u elektronických dokumentů zapisují, pokud existují, standardní čísla, jako jsou ISBN, ISSN, DOI, URN, HDL, ARK aj. Zapisování trvalých identifikátorů pro elektronické dokumenty je možné i v rámci poznámky o přístupu k dokumentu (viz předcházející část). Příklady:

ISBN 978-80-7177-009-1
 ISSN 1225-8113
 ISAN 0000-0000-1240-0000-I-0000-0000-K
 ISWC T-041.925.095-5
 doi:10.1000/186
 urn:nbn:de:gbv:089-3321752945
 hdl:2027.42/35415
 ark:/12148/bpt6k6514x

4.3.12 Části a příspěvky do monografických nebo seriálových publikací

V záznamu **části monografie** (kapitola, svazek, dodatek aj.) nebo **seriálu**, která není samostatným příspěvkem, se jedinečné údaje o této části (označení a číslo a/nebo závislý název aj.) a o její lokalizaci ve zdrojovém dokumentu uvádějí vždy až za příslušnými údaji o díle jako celku. Údaje o kapitolách se zapisují až za rok vydání. Údaje o částech, svazcích vícesvazkových děl apod. se zapisují za souborný název, popř. za údaj o vydání). Příklady:

- ✓ PALAIS, Joseph C. *Fiber optic communication*. 2nd ed. Englewood Cliffs (N.J.) : Prentice Hall 1996. 7, Light detectors, s. 147-163.
- ✓ *Slovník spisovatelů : Asie a Afrika*. I., A-J. Praha : Odeon, 1967.

V bibliografických záznamech **samostatných příspěvků do monografií** (sborníky prací apod.) se údaje o příspěvku (autor a název) uvádějí na první pozici před informacemi o zdrojovém dokumentu jako celku. Musejí být od něho odděleny výrazem **In**. Číslování a lokalizace příspěvku se uvádějí za údaje o zdrojovém dokumentu jako celku. Příklad:

- ✓ LORENZOVÁ, J. Společnost - škola - učitel a hodnotové orientace současnosti. In *Filozofie - výchova - hodnoty : sborník ...* Praha : Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 1999, s. 37-64.

U článků v časopisech se rovněž údaje o nich uvádějí na první pozici před informacemi o zdrojovém seriálu jako celku. Názvu seriálu, který je zapsán kurzivou, nepředchází dle normy ISO 690:1987 žádný výraz. Za názvem seriálu je po **tečce** uvedena přesná lokalizace článku: rok publikování, ročník, číslo a rozsah stran. (Pozn.: údajům o lokalizaci předchází tečka a mezera dle doporučení novější ISO 690-2). U článků v elektronických seriálech se zpravidla, neuvádí rozsah stran. Povinnou součástí je ale opět poznámka o dostupnosti a adrese článku v síti.

- ✓ WILLIAMS, A. ChemSpider and Its Expanding Web : Building a Structure-Centric Community for Chemists. *Chemistry International : the news magazine of the International Union of Pure and Applied Chemistry*. 2008, vol. 30, no. 1, s. 30-31.
- ✓ WILLIAMS, A. ChemSpider and Its Expanding Web : Building a Structure-Centric Community for Chemists. *Chemistry International : the news magazine of the International Union of Pure and Applied Chemistry* [online]. 2008, vol. 30, no. 1 [cit. 2008-12-22. Dostupný z WWW: <http://www.iupac.org/publications/ci/2008/3001/ic_chemspider.html>. ISSN 0193-6484.

4.4 Seznamy bibliografických záznamů

Seznam bibliografických záznamů je možné uspořádat buď abecedně podle prvního údaje záznamu nebo v číselné posloupnosti, která odpovídá pořadí citací v textu (při citování literatury). V případě jiných **bibliografických soupisů** či **bibliografických rešerší** lze užít i jiná běžná uspořádání záznamů.

Pokud abecedně uspořádaný seznam obsahuje **dva a více záznamů se stejným prvním údajem** a záznamy jsou uvedeny za sebou, lze ve druhém a následujících záznamu nahradit první prvek krátkou pomlčkou. Příklad:

- ✓ SOBOTKA, Milan. Descartes a metafyzické myšlení. *Filosofický časopis*. 1996, roč. 44, č. 5, s. 751-772.
- ✓ –. Jak se musí začít ve vědě : Náčrt problematiky začátku filosofie od Descarta k Hegelovi. *Filosofický časopis*. 1994, roč. 42, č. 1, s. 3-23.

Pokud jsou všechny záznamy bibliografického seznamu (soupisu, rešerše) nebo je ho dílčí oddělené části zapsány pod stejným prvním údajem, je možné ho zcela vynechat, jestliže název seznamu nebo jeho oddílu vyjadřuje tento společný údaj. Příklad:

Díla Vladimíra Párala

...

Katapult. 3. vyd. Praha : Mladá Fronta, 1970.

Milenci a vrazi. 2. vyd. Praha : Melantrich, 1990.

Mladý muž a bílá velryba. 2. vyd. [Ústí nad Labem] : Severočeské nakladatelství, 1976.

...

Použité standardy a jiná doporučení

- ČSN 01 0197. *Bibliografické citace*. Praha : Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1970. 15 s. Zrušená norma (bez náhrady). Platnost ukončena v 1997-01-01.
- ČSN ISO 4:1997. *Informace a dokumentace – Pravidla zkracování slov z názvů a názvů dokumentů*. Praha : Český normalizační institut, 1999-12-01. 13 s. Třídící znak 01 0196.
- ČSN ISO 9:1995. *Informace a dokumentace – Transliterace cyrilice do latinky – slovanské a neslovanské jazyky*. Praha : Český normalizační institut, 2002-09-01. 17 s. Třídící znak 01 0185.
- ČSN ISO 639-1:2002. *Kódy pro názvy jazyků – Část 1: Dvoupísmenný kód*. Praha : Český normalizační institut, 2003-10-01. 39 s. Třídící znak 01 0182.
- ČSN ISO 639-2:1998. *Kódy pro názvy jazyků – Část 2: Třípísmenný kód*. Praha : Český normalizační institut, 2000-06-01. 67, [1] s. Třídící znak 01 0182.
- ČSN ISO 690:1987. *Dokumentace – Bibliografické citace – Obsah, forma a struktura*. 2. vyd. Praha : Český normalizační institut, 1996-12-01. 31 s. Třídící znak 01 0197.
- ČSN ISO 690-2:1997. *Informace a dokumentace – Bibliografické citace – Část 2: Elektronické dokumenty nebo jejich části*. 1. vyd. Praha : Český normalizační institut, 2000-01-01. 22 s. Třídící znak 01 0197.
- ČSN ISO 832:1994. *Informace a dokumentace – Bibliografický popis a citace – Pravidla zkracování bibliografických termínů*. Praha : Český normalizační institut, 2001-12-01. 7 s. Třídící znak 01 0149.
- ČSN EN ISO 3166-1:2006. *Kódy pro názvy zemí a jejich částí – Část 1: Kódy zemí*. 1. vyd. Praha : Český normalizační institut, 2007-07-01. Třídící znak 97 1002.
- ČSN ISO 7144:1986. *Dokumentace – Formální úprava disertací a podobných dokumentů*. 1. vyd. Praha : Český normalizační institut, 1997-03-01. 21 s. Třídící znak 01 0161.
- ČSN ISO 8601:2004. *Datové prvky a formáty výměny – Výměna informací – Zobrazení data a času*. Praha : Český normalizační institut, 2005-10-01. 33 s. Třídící znak 97 9738.
- *Doporučení pro přepis nelatinkových písem do latinky*. Pracovní skupina pro jmenné zpracování dokumentů, Rada pro katalogizační politiku. 1. vyd. Praha : Národní knihovna ČR, 2004. 45 s. Standardizace, č. 26. ISBN 80-7050-437-4.
- ISO 4:1997. *Information and documentation – Rules for the abbreviation of title words and titles of publications*. 3rd ed. Geneva : International Organization for Standardization, 1997. 11 s.

- ISO 9:1995. *Information and documentation – Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters – Slavic and non-Slavic languages*. 2nd ed. Geneva : International Organization for Standardization, 1995. 13 s.
- ISO 639-1:2002. *Codes for the representation of names of languages – Part 1: Alpha-2 code*. 1st ed. Geneva : International Organization for Standardization, 2002. 37 s.
- ISO 639-2:1998. *Codes for the representation of names of languages – Part 2: Alpha-3 code*. 1st ed. Geneva : International Organization for Standardization, 1998. 66 s.
- ISO 690:1987. *Documentation – Bibliographic references – Content, form and structure*. 2nd ed. Geneva : International Organization for Standardization, 1987. 11 s.
- ISO 690-2:1997. *Information and documentation – Bibliographic references – Part 2: Electronic documents or parts thereof*. 1st ed. Geneva : International Organization for Standardization, 1997. 18 s.
- ISO 832:1994. *Information and documentation – Bibliographic description and references – Rules for the abbreviation of bibliographic terms*. 2nd ed. Geneva : International Organization for Standardization, 1994. 5 s.
- ISO 3166-1:2006. *Codes for the representation of names of countries and their subdivisions – Part 1: Country codes*. 2nd ed. Geneva : International Organization for Standardization, 2006. 69 s. -- ISO 3166-1:2006/Cor 1:2007. 3 s.
- ISO 7144:1986. *Documentation – Presentation of theses and similar documents*. 1st ed. Geneva : International Organization for Standardization, 1986. 10 s.
- ISO 8601:2004. *Data elements and interchange formats – Information interchange – Representation of dates and times*. 3rd ed. Geneva : International Organization for Standardization, 2004. 33 s.
- ISO/DIS 690. *Information and documentation – Guidelines for bibliographic references and citations to information resources*. Geneva : International Organization for Standardization. Připravovaná norma, která nahradí ISO 690:1987 a ISO 690-2:1997.

Doporučené zdroje autoritních dat

- *AUT : Databáze národních autorit NK ČR* [online databáze]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2005- [cit. 2008-11-28]. V softwaru ALEPH. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/F/>>.
- *VIAF - Virtual International Authority File* [online databáze]. Dublin : OCLC, [cit. 2008-11-28]. Prototyp. Dostupná z WWW: <<http://viaf.org/>>.

- *Library of Congress Authorities (Search for Name, Subject, Title and Name/Title)* [online databáze]. Washington : Library of Congress, May 15, 2008 [cit. 2008-11-28]. V softwaru Voyager. Dostupná z WWW: <<http://authorities.loc.gov/>>.
- *WorldCat Identities* [online databáze]. Dublin : OCLC, c2008 [cit. 2008-11-28]. Beta Verze. Dostupná z WWW: <<http://orlabs.oclc.org/identities/>>.
- *ResearcherID.com* [online databáze]. New York : Thomson Reuters, c2008 [cit. 2008-11-28]. Dostupná z WWW: <<http://www.researcherid.com/>>.
- *RePEc Author Service* [online]. Storrs (CT) : University of Connecticut, Department of Economics, c2008 [cit. 2008-12-22]. Dostupný z WWW: <<http://authors.repec.org>>.